

Utvidelse av Skibotn kraftverk i Storfjord, Troms

KU for reindriftnæringen

Geir Arnesen

**Utvidelse av Skibotn kraftverk i
Storfjord, Troms
KU for reindriftsnæringen**

Ecofact rapport: 429

www.ecofact.no

Referanse til rapporten:	Arnesen, G. 2015: Utvidelse av Skibotn kraftverk i Storfjord, Troms - KU for reindriftsnæringen. Ecofact rapport 429. 40 s
Nøkkelord:	Helligskogen reinbeitedistrikt, Låvkavággi, Govdajávri, Indre Troms,
ISSN:	1891-5450
ISBN:	978-82-8262-427-5
Oppdragsgiver:	Troms Kraft Produksjon AS
Prosjektleder hos Ecofact AS:	Geir Arnesen
Prosjektmedarbeidere:	
Kvalitetssikret av:	Christina Wegener
Forside:	Rein i Breidalen (Govdavággi), utsikt sørøstover, nedover dalen mot Sverige. Foto: Geir Arnesen

www.ecofact.no

INNHOLD

FORORD	1
1 SAMMENDRAG	2
2 INNLEDNING	3
2.1 REINDRIFTAS STILLING OG FORANKRINGEN I SAMISK KULTUR	3
2.2 EKSISTERENDE UTBYGGING OG NYE PLANER	4
3 DETALJER OM UTBYGGINGSPLANENE	6
3.1 GENERELT	6
3.2 GOVDAOVERFØRINGEN	6
3.3 POIKKI HARJUTOVERFØRINGEN	7
3.4 VISSOGASOVERFØRINGEN	9
4 METODE	11
4.1 DATAGRUNNLAG	11
4.2 VERDI- OG KONSEKVENSVURDERINGER	11
4.3 PRESISERINGER OG FORKLARINGER TIL ORD OG UTRYKK	13
5 GENERELL INFORMASJON OM DISTRIKTET	15
6 NATURGITTE FORHOLD	17
7 EKSISTERENDE INNGREP	20
8 REINENS BRUK AV BEITER I DISTRIKTET	22
8.1 FLYTTLEIER, TREKKLEIER OG OPPSAMLINGSPLASSER	26
9 VERDIVURDERINGER FOR BERØRTE OMRÅDER	28
9.1 DEFINISJON AV INFLUENSOMRÅDET FOR BEITEBRUK	28
9.2 KONKLUSJON VERDI	29
10 OMFANG OG KONSEKVENSER	31
10.1 AKTUELLE PROBLEMSTILLINGER I REINDRIFTSNÆRINGEN	31
10.1.1 Møte mellom rein og folk i fjellet	31
10.1.2 Intern konkurranse i distriktene	31
10.1.3 Konflikter med andre distrikter	31
10.2 EFFEKTER PÅ REINDRIFT AV KRAFTUTBYGGINGENE VED GOVDAJÁVRI	32
10.2.1 Generelt	32
10.2.2 Effekter i anleggsfasen	32
10.2.3 Effekter i driftsfasen	33
10.3 SAMLET BELASTNING PÅ REINDRIFT FRA UTBYGGING I DISTRIKTET	34
10.4 OPPSUMMERING AV OMFANG	35
10.5 KONKLUSJON KONSEKVENSER	36
11 MULIGE AVBØTENDE TILTAK	37
12 KILDER	40
12.1 NETTBASERTE KILDER	40
12.2 SKRIFTLIGE KILDER	40
12.3 MUNTLEGE KILDER	40

FORORD

Ecofact har på oppdrag for Troms Kraft Produksjon AS utført en utredning av konsekvenser for reindriftsnæringen av en planlagt utvidelse av kraftutbyggingene i Låvkadalen og Skibotndalen. Vi vil i den forbindelse takke leder i Helligskogen reinbeitedistrikt Karen Inger Marit Baal for grundig oppfølging og interesse for å bidra til at utredningen skulle få en høy kvalitet. Øystein Ballari ved Fylkesmannen i Troms og advokat Geir Haugen takkes også for hjelp med datagrunnlag og kommentarer. Sveinung Rundberg og Jan Gunnar Brattli

Tromsø
9. mars 2015

Geir Arnesen

1 SAMMENDRAG

Det er utredet konsekvenser for reindrift i forbindelse med planer om utvidelse av Skibotnutbyggingen. Planene består i å hente inn nye bekker og elver slik at de drenerer til Govdajávri magasin som er det høyeste i Skibotnutbyggingen. En vil således få høyere utnyttelsesgrad Lavka- og Skibotn kraftverk. Utvidelsen innebærer tunnelboring og etablering av bekkeinntak. Oppgradering og/eller etablering av nye veier er også nødvendig. Det er flere ulike deler i utbyggingen som kan realiseres hver for seg eller som kombinasjoner. Sør for Govdajávri er det aktuelt å hente inn flere bekker som naturlig drenerer ned i Breidalen. Vest for Govdajávri planlegges et delprosjekt der en del mindre felter som drenerer naturlig til Signaldalen og Sördalen hentes inn. Et delprosjekt nord for Govdajávri henter inn vannet fra et større felt i Viessogasmassivet.

Govdajávri ligger i høstlandet til Helligskogen reinbeitedistrikt, og er dermed en del av det viktige parringslandet. Breidalen ligger sentralt i parringslandet, mens de to andre delprosjektene ligger noe mer perifert i parringslandet. Området brukes også ofte som sommerbeiter. Anleggsveien som må brukes for å komme til områdene er også i berøring med en mye brukt drivningslei og trekklei. Området har klart stor verdi for reindrift.

Tap av parringsland er alvorlig, og alle delprosjektene og kombinasjoner av disse får stort negativt omfang. Dette forsterkes også betydelig av at Helligskogen reinbeitedistrikt over en årrekke har vært utsatt for en betydelig samlet belastning som følge av en rekke faktorer.

Det konkluderes derfor med at alle tiltakene får meget stor negativ konsekvens for reindrift, med noe nyansering mellom de ulike alternativ som eventuelt realiseres.

Avbøtende tiltak går i hovedsak på å begrense adkomsten inn i områdene bedre slik at reinen får ro. Det er også viktig å få bukt med ulovlig kjøring på anleggsveier og andre stengte veier samt barmarkskjøring. I anleggsfasen kan kanskje enkelte negative effekter avbøtes hvis en har god kontakt med reindriften og tilpasser anleggsvirksomheten til deres behov. Bekkeinntak bør eventuelt plasseres slik at de ikke sperrer naturlige passasjer for rein der de krysser elver og bekker. Kanaler bør også utformes slik at de kan krysses av rein.

2 INNLEDNING

2.1 Reindriftas stilling og forankringen i samisk kultur

Følgende tekst er hentet fra veilederen Reindrift – Konsekvensutredninger etter plan og bygningsloven ((reindrift.no) og gir en god introduksjon til reindriftas særstilling i norsk forvaltning og de generelle utfordringene som reindrifta har per i dag:

"Reindriften har alltid vært oppfattet og akseptert som en helt spesiell samisk næring. Selv om næringen er liten i nasjonal målestokk, har den stor betydning i samisk og lokal sammenheng. Reindriften er derfor en viktig del av det materielle grunnlaget for samisk kultur. Reindriften som næring har mange positive elementer i seg. Den representerer i utgangspunktet en god og fornuftig ressursutnyttelse i marginale fjell- og utmarksområder. Den bidrar til næringsmessig mangfold, og den bidrar til ivaretagelse og en utvikling av den samiske kulturen. Reindriften som næring, kultur og livsform er på mange måter unik både i nasjonal og internasjonal sammenheng. Den fortjener derfor positiv oppmerksomhet og fokus på tiltak som gjør at næringen kan sikres, utvikles og styrkes.

Reindriftens største utfordring på lang sikt er å sikre reindriftens arealer. Dette er en betydelig utfordring med tanke på at reindriften er en særlig arealavhengig næring, og at inngrep og uro innenfor reinbeiteområdene har økt betydelig de siste årene. Det er en politisk målsetting å forsterke innsatsen for å få redusert dette problemet. For å lykkes med å sikre det materielle grunnlaget for samisk kultur er felles virkelighetsforståelse og samhandling mellom de ulike aktørene en avgjørende forutsetning. Dette krever et høyt kunnskapsnivå hos politikere, myndigheter og tiltakshavere når det gjelder de ulike sidene ved reindriften, og om endringsprosesser og årsaksforhold."

Den store konkurransen om areal fra andre interesser og og ikke minst økt grad av forstyrrelser er en generell utfordring for reindriftsnæringa. Noen distrikter har likevel i større grad blitt utsatt for nedbygging og økt tilgjengelighet for folk flest til beiteområder der reinen trenger spesielt mye ro, slik som parringsland og kalvingsland. Dette gjelder spesielt distrikter som har opplevd veibygging i fjellet innen sine områder, noe som gjør at det kommer folk inn i områder som tidligere var lite brukt. Slik veibygging skjer oftest i forbindelse med større kraftutbygginger, vindparker, og andre tiltak til fjells. De samme tiltakene fører ofte til større eller mindre arealbeslag.

I Troms har en også sett at etablering av campingplasser i reindriftsområder fører til økte forstyrrelser. Campingplassene i seg selv fører ikke til så stor belastning, men de gir fritidsfolk en utskutt base for å bruke fjellet til friluftsmål og fører til at det kommer flere folk inn i områder som tidligere var mindre brukt av turgåere. Mange turgåere har ikke forståelse for hvordan en bør opptre for å ikke forstyrre reinen til tider den trenger ro.

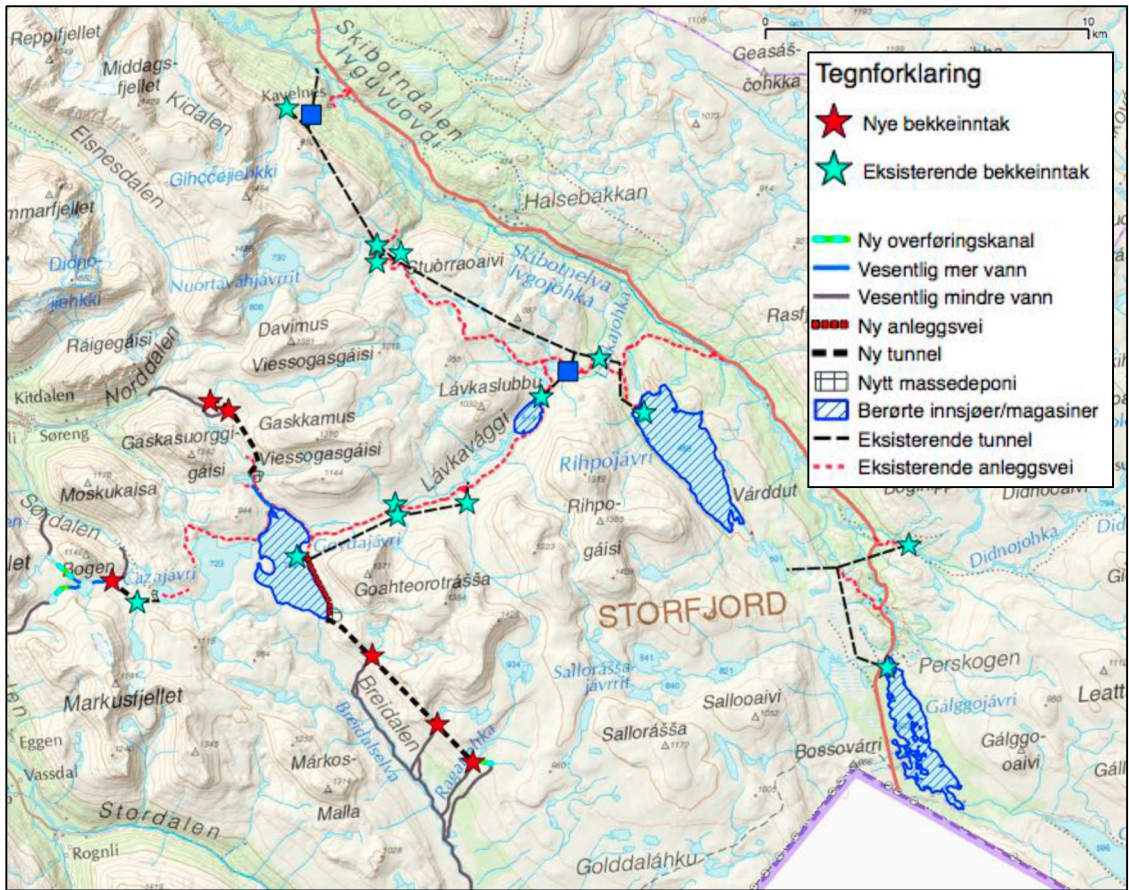
For utøverne i Helligskogen reinbeitedistrikt er alle disse problemstillingene svært relevante, da en allerede har omfattende veinett i fjellet spesielt på sørvestsiden av Skibotndalen blant annet i forbindelse med kraftutbyggingen der (se fig 1). For noen tiår siden var også militæret en faktor i området (Helligskogen og Brennfjell leir) med aktivitet i utmarka. I de senere årene har det blitt lagt til rette for omfattende bruk av fjellet i området gjennom anlegg av en rekke campingplasser, utleie av fjellhytter (Gallahytta, og Goldahytta.) samt merkede stier og scooterløyper. I tillegg har en Lávkarittet som i stor grad går på anleggsveiene til Troms Kraft over fjellet til Kitdalen. Summen av dette har uten tvil ført til at næringsgrunlaget for reindrift har gått ned i Helligskogen distrikt de siste tiårene.

Som bakteppe for denne utredningen er en derfor nødt til å ta hensyn til at den angår et reinbeitedistrikt som allerede har måttet redusere driften på grunn av inngrep og forstyrrelser, og at samla belastning fra eksisterende og planlagte tiltak derfor må tillegges stor vekt.

2.2 Eksisterende utbygging og nye planer

Troms Kraft Produksjon AS har planer om en utvidelse av kraftutbyggingen i Skibotndalen og Lávkadalen. Dette er allerede en relativt omfattende utbygging med to større magasiner med store reguleringer. Govdajávri er det østligste av disse, et vann som naturlig drenerte nedover i Breidalen, men som er overført til Lavkadalen (Lávkaáaggi). Det går tunnel fra Govdajávri og nordøstover under bunnen av Lavkadalen til Rihpojávri. På veien hentes flere bekker inn, og vannet strømmer igjennom Lávkaáaggi og Lávka kraftverk før det går inn i tunnelsystemet som fører til Skibotn kraftverk i bunnen av Skibotndalen. Gálggojávri som ligger helt øverst i Skibotnvassdraget er også noe berørt av utbyggingen selv om det ikke er regulering her. Fra Gálggojávri går det tunnel til Rihpojávris nedslagsfelt, og fra Rihpojávri går vannet inn i tunnelsystemet mot Skibotn kraftverk. Bekken fra Halordalsvatnet nord for Markusfjellet er overført til Govdajávri magasin, og en rekke andre bekker er hentet rett inn i rørsystemene. Til sammen er det 13 eksisterende bekkeinntak og overføringer i denne utbyggingen. Se figur 1.

Den planlagte utvidelsen av anlegget går i hovedsak på å overføre flere elver og bekker til Govdajávri magasin slik at produksjonen øker i både Lávka og Skibotn kraftverk. Totalt er det planlagt ni nye bekkeinntak og overføringer.

Figur 1. Eksisterende utbygging med berørte innsjøer/magasiner og bekkeinntak/overføringer, samt planlagte overføringer og bekkeinntak rundt Govdajávri magasin.

3 DETALJER OM UTBYGGINGSPLANENE

3.1 Generelt

Planene om utvidelse er fordelt på tre ulike prosjekter som kan realiseres hver for seg eller som kombinasjoner av to eller alle tre prosjekter. I det ene prosjektet (Govdaoverføringen) er det to alternativer. De omtales i det videre som Govdaoverføringen (Govda 1 og Govda 4), Poikkiharjutoverføringen og Viessogasoverføringen.

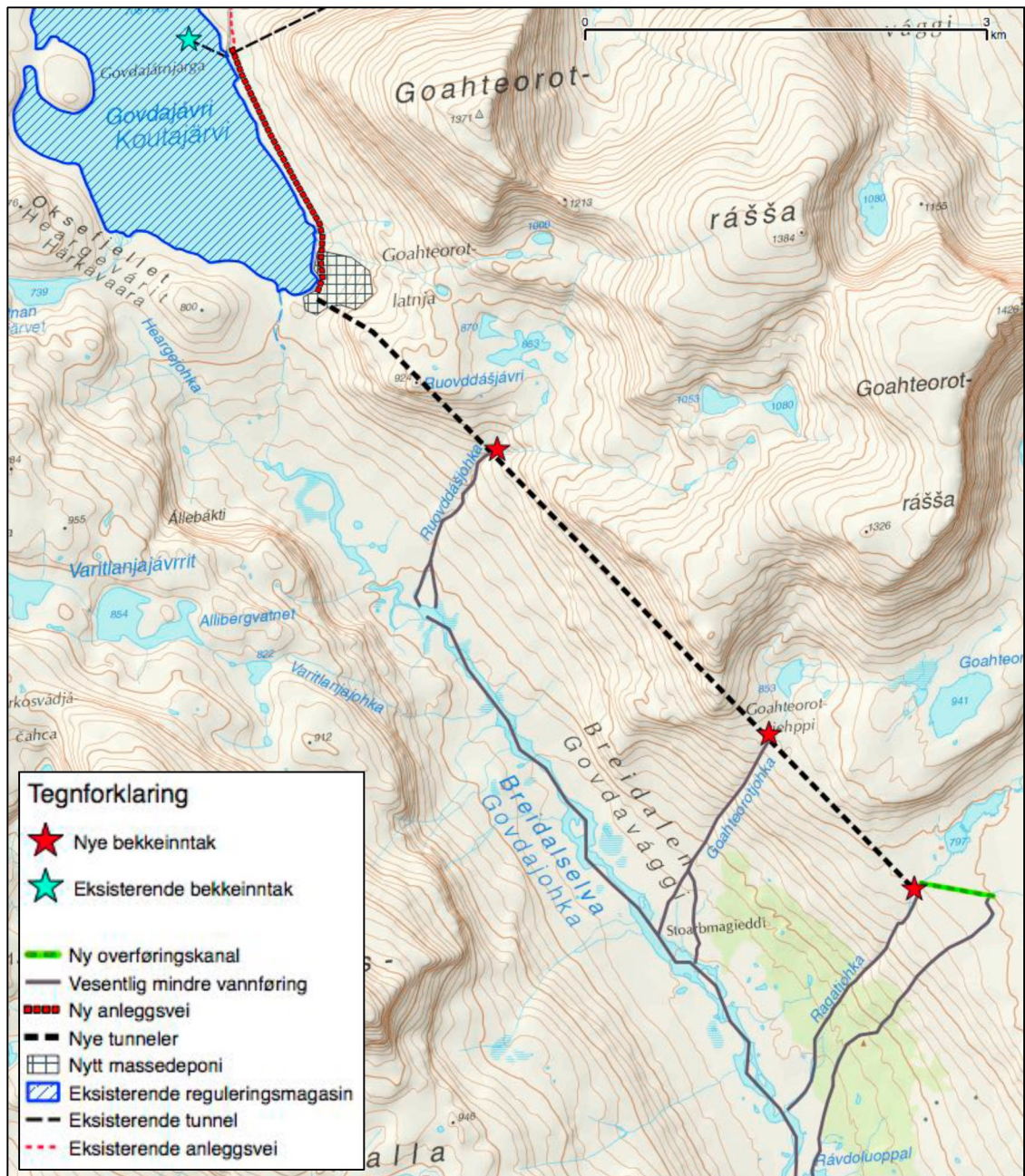
3.2 Govdaoverføringen

Govda 4 som er det mest omfattende av de to alternativene i dette prosjektet består i å hente inn sidebekker til Breidalen (Govdavággi) ved å etablere bekkeinntak i fjellsiden på nordøstsiden av dalen og føre disse inn i tunnel som bores parallelt med dalsiden og munner ut i Govdajávri magasin. Totalt er det snakk om å hente inn de fire bekkene Ragatjohka, en mindre parallell bekk uten navn, Goahteorotjohka og Ruovdašjohka. Se forøvrig figur 2.

Det alternative delprosjektet Govda 1 består i å kun innhente Ruovdašjohka som er den nærmeste bekken.

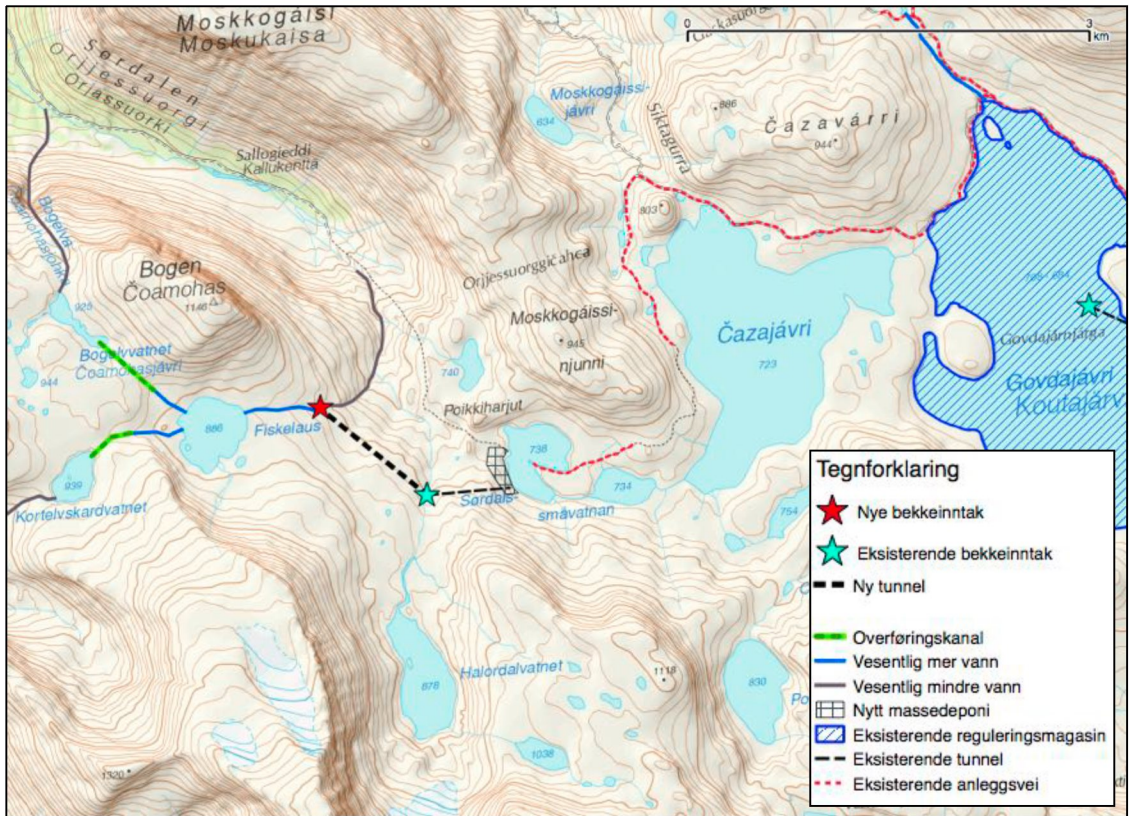
Figur 2. Område for påhugg og massedeponi i Govdaoverføringen. Foto: Christina Wegener

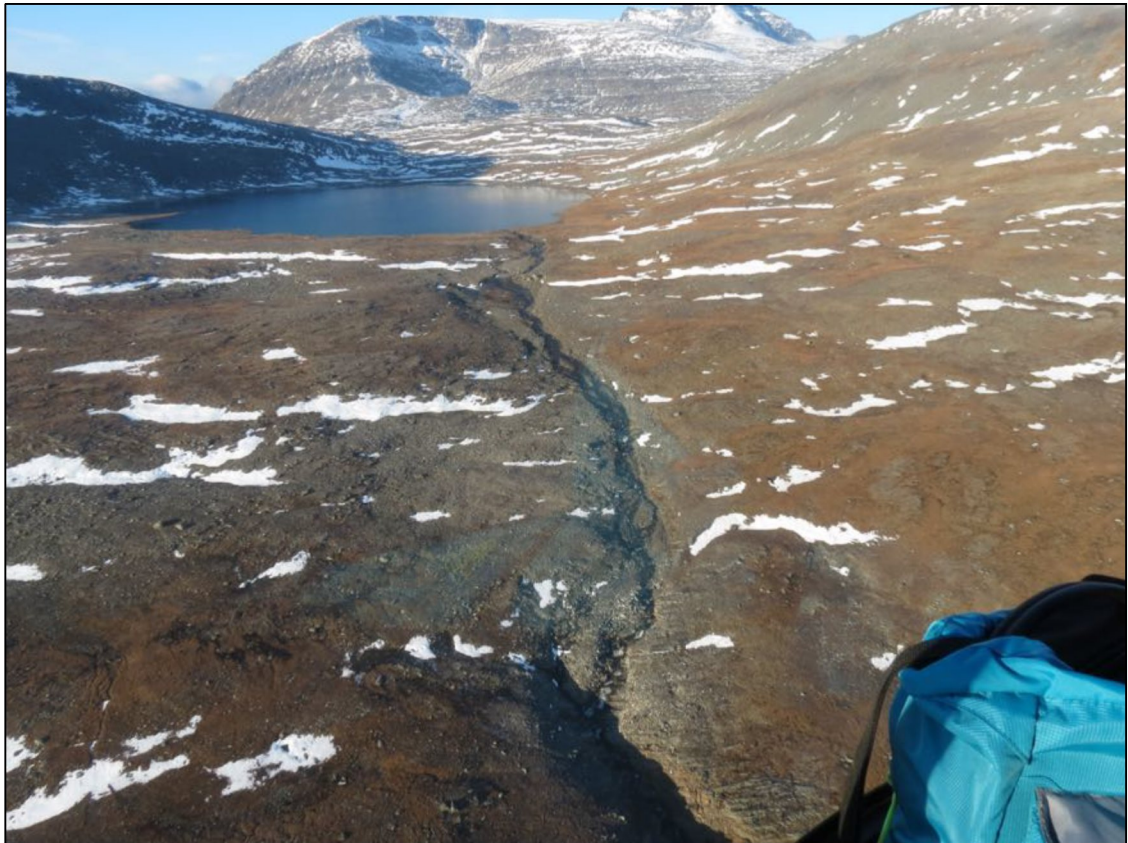
Figur 3. Kart som viser tunnel og bekkeinntak forbundet med Govdaoverføringen. Govda 4 består i å realisere alle bekkeinnhentingene, mens Govda 1 kun består i å hente inn Ruovdašjohka som er den nordligste.

3.3 Poikkiharjutoverføringen

Dette prosjektet består i å overføre flere mindre nedbørsfelt i et høytliggende område sør for Sördalen ved fjellet Bogen. Det er her to bekker som renner ned i Sördalen (Bogelva/Coamohasjohka og en elv uten navn) og en annen som renner ned i Signaldalen (Kortelva). Bogelva og Kortelva planlegges snudd ved at det graves kanaler fra Kortelvskarvatnet og Bogelvvatnet (Coamohasjávri) slik at disse drenerer ut i Fiskelausvatnet. Videre etableres et bekkeinntak i bekken fra Fiskelausvatnet og det bores tunnel fra dette og over til eksisterende tunnel ved bekken fra Halordalvatnet. Vannet vil da drenere over til Govdajávri magasin. Se figur 3 for detaljer.

Figur 4. Kart som viser kanaler, tunnel og bekkeinntak i Poikkiharjutoverføringen samt eksisterende anlegg.

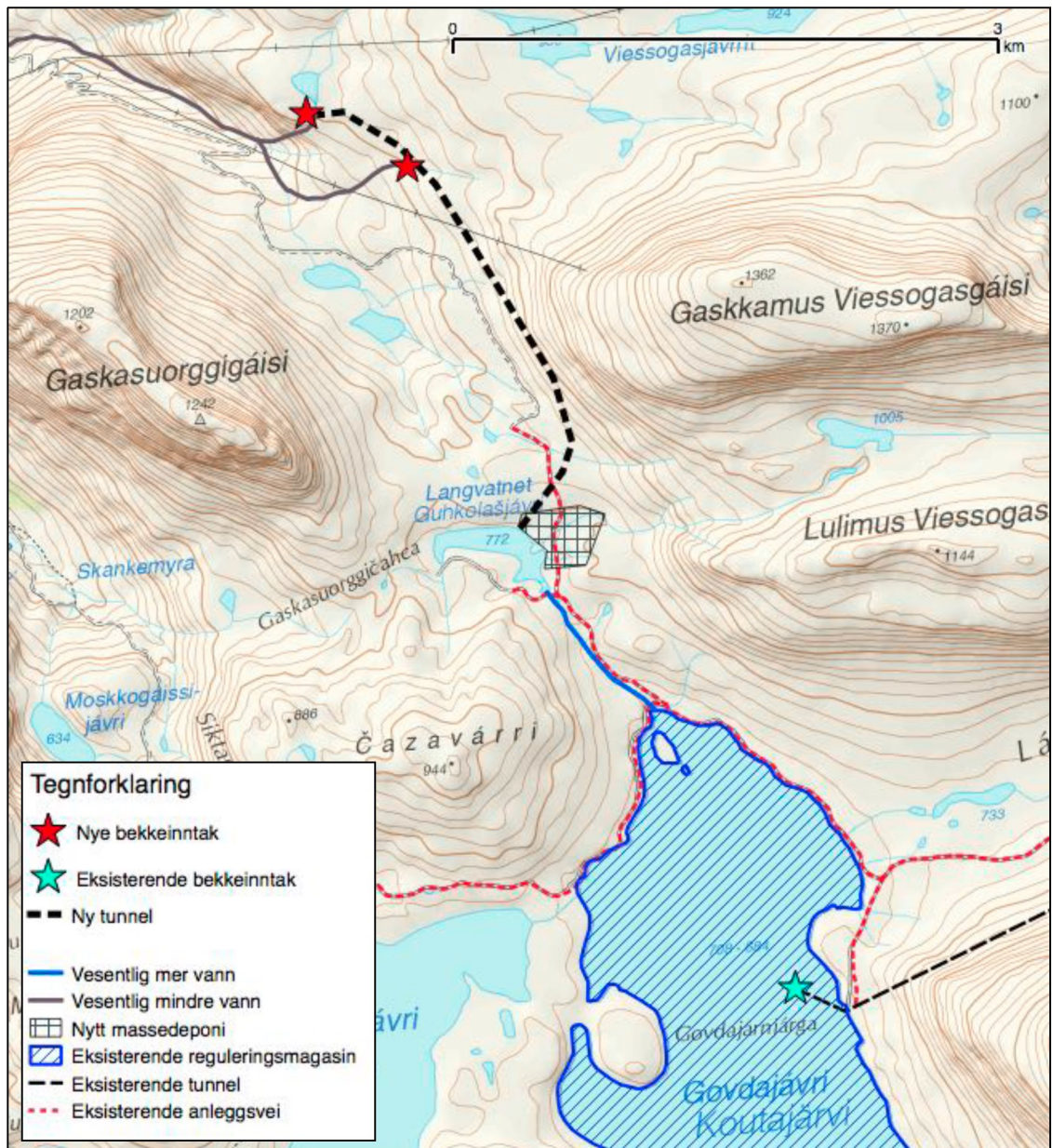
Figur 5. Parti fra nedbørsområdet som kan bli overført i Poikkiharjutoverføringen. Fiskelausvatnet i bakgrunnen. Foto: Christina Wegener.

3.4 Viessogasoverføringen

Figur 6. Område for planlagt inntak i Viessogasoverføringen. Foto: Christina Wegener.

Mellom fjellene davimus og gaskkamus Viessogasgáisi er det et relativt stort nedbørsfelt som planlegges overført. Dette gjøres ved å etablere bekkeinntak i elva fra Viessogásjávrit og i en mindre bekk i dalen som overføres i tunnel til Langvatnet som ligger rett nord for Govdajávri magasin og drenerer naturlig ned i dette. Se figur 4 for detaljer.

Figur 7. Kart som viser bekkeinntak og tunnel som planlegges i forbindelse med Viessogasoverføringen.

4 METODE

4.1 Datagrunnlag

Områdenes bruk og verdi for reindrift har kommet frem ved kontakt med reindriftsutøvere i Helligskogen reinbeitedistrikt. Disse har i stor detalj redegjort for mange aspekter ved situasjonen i distriktet. Dette er den desidert viktigste informasjonskilden for utredningen. I tillegg har en vært i kontakt med advokat Geir Haugen som har representert distriktet over flere tiår. Reinkartene som viser reindrifts bruk av områdene og er tilgjengelige på reindrift.no har hatt begrenset nytte da de ikke er helt i overensstemmelse med den faktiske bruken av området.

4.2 Verdi- og konsekvensvurderinger

Som en basis i verdivurderinger ligger informasjon som er referert i dokumentet "Reindrift - Konsekvensutredning etter plan og bygningsloven" som er tilgjengelig på reindrift.no. Dette er en veileder som oppsummerer det viktigste problemstillingene som angår reindrifta i forbindelse med konsekvensutredninger.

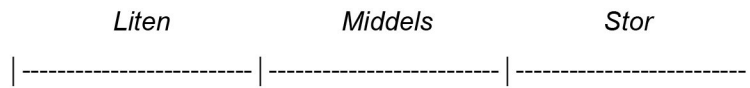
For en mer direkte vurdering av verdi, omfang og konsekvens har vi brukt metodikk beskrevet i Vegvesenets håndbok V712 – Konsekvensanalyser i kapitlet om konsekvenser for naturressurser og reindrift. Dette systemet bygger på at en ved vurdering av visse kriterier kommer frem til en verdi for områdene som blir påvirket, samt tiltakets omfang (effekt) på reindrifta i distriktet som helhet. Ved å sammenholde verdi og omfangsvurderingene i et diagram utledes den totale konsekvens for reindrift.

Tabell 1. Utdrag av tabell 6.18 i vegvesenets håndbok V712 (Vegdirektoratet 2014), verdisetting av områder som brukes til reindrift.

	Liten verdi	Middels verdi	Stor verdi
Reindriftsområder	Reindriftsområder med lav bruksfrekvens	Reindriftsområder med middels næringsproduksjon	Reindriftsområder med høy næringsproduksjon,
	Reindriftsområder med vanskelig tilgjengelighet	Reindriftsområder med middels bruksfrekvens	Reindriftsområder med høy bruksfrekvens,
		Årstidsbeiter som brukes fast hvert år, men som ikke er minimumsbeiter	Beiteressurser som det er mangel på i et område (området er minimumsbeite)
			Kalvingsland, parringsland,
			Minimumsbeiter i distriktet Flytt- og trekkleier, Samlingsområder

*Flyttleier som er i bruk årlig regnes som områder med høy bruksfrekvens

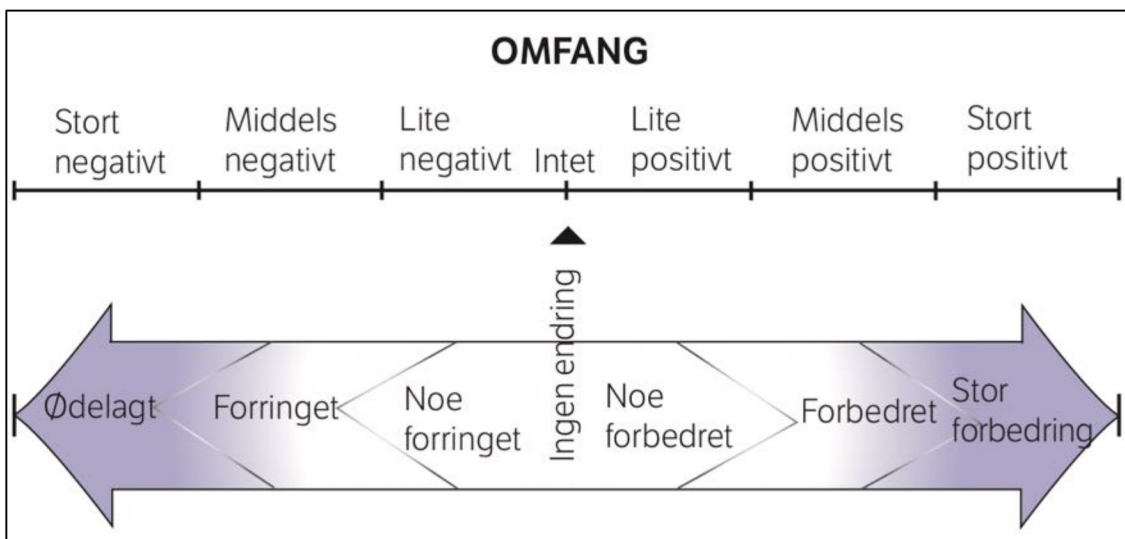
Verdien blir fastsatt langs en kontinuerlig skala som spenner fra *liten verdi* til *stor verdi*.

Omfang

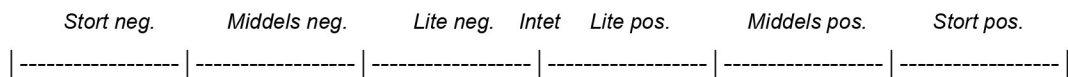
Dette trinnet består i å beskrive og vurdere type og omfang av mulige virkninger på reindrifta og i hvilken grad ressursgrunnlaget for reindrift blir svekket hvis tiltaket realiseres. I henhold til metodikken brukes en seksdelt kategorisering fra stort positivt til stort negativt omfang (tabell 2).

Tabell 2. Gjengivelse av figur 6.24 i vegvesenets håndbok 712 (Etter Korbøl m fl. 2009), vurdering av omfang på naturressurser.

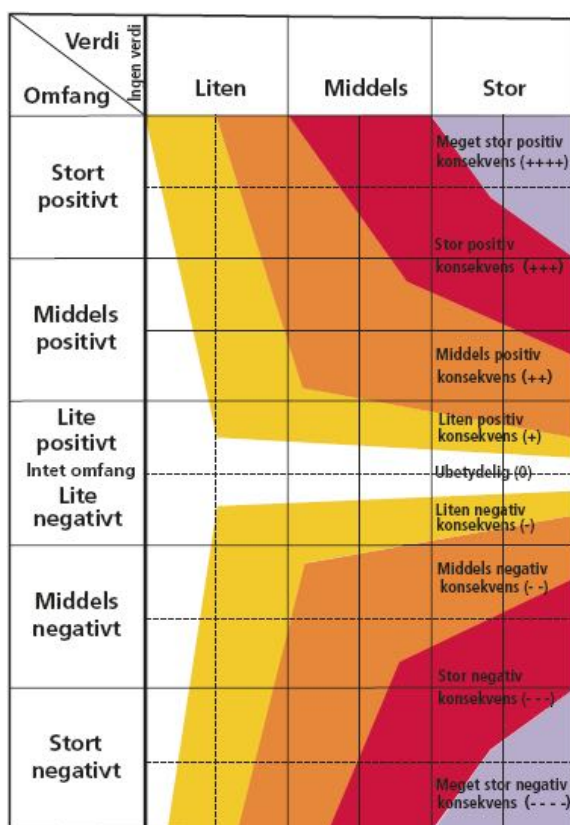
Figur 8. Metode for vurdering av omfang i henhold til vegvesenets håndbok 712.

I for å nyansere indikeres også omfanget på en trinnløs skala som vist i oppsettet under:

Konsekvens

Det siste trinnet i vurderingene består i å sammenholde verddivurderingene og omfanget av tiltaket for derved å utlede den samlede konsekvens i henhold til diagram vist i figur 9.

Figur 9. Konsekvensvifta viser hvordan verdi og omfang kombineres for å finne konsekvens (Statens Vegvesen 2006).

Denne sammenstillingen gir et resultat langs en skala fra *meget stor positiv konsekvens* til *meget stor negativ konsekvens* (se under).

4.3 Presiseringer og forklaringer til ord og uttrykk

I de følgende delkapitlene presenteres en del data fra reindriftskartene over de aktuelle reinbeitedistriktene. I kartfigurene forekommer avgrensninger av beiteområder, trekkveier og flyttleier i form av linjer og polygoner. Det presiseres at dette ikke er absolutte grenser, men kun gir indikasjoner på hvordan området vanligvis brukes. Når det gjelder flyttleier er disse vanligvis betydelig bredere enn det som går frem på kartene, og årstidsbeitene er selvsagt ikke klart avgrenset. Reinens bruk av området til en hver tid avhenger av vær fra dag til dag, og mer langvarige årstidsvariasjoner som hvor lenge snødekket varer, temperatur, vindretning, insektplage og ikke minst forstyrrelser. Fra år til år kan derfor bruken variere noe. Permanente utbygginger og forstyrrelser kan gjøre at driften endres varig og gjøre at reinkartene ikke stemmer.

I forbindelse med beskrivelse av reindriftens beiteområder og driftsmetoder brukes en del ord og uttrykk som ikke nødvendigvis er kjent for alle lesere. De viktigste som brukes i denne utredningen er derfor gjengitt her (Tabell 2).

Tabell 2. Forklaring til ord og uttrykk i reindriffta. Kilde: Reindrifftsforvaltningen i Troms

Ord/Uttrykk	Forklaring
Vårbeite 1	Kalvingsland og tidlig vårland, de deler av vårområdet som beites tidligst og hvor hoveddelen av simleflokken oppholder seg i kalvings- og parringsperioden. Reservekalvingsland inkludert.
Vårbeite 2	Oksebeiteland og øvrig vårland, der okserein og fjorårskalver oppholder seg i kalvingstida. Hit kan også kalver med simler trekke senere på våren.
Sommerbeite 1	Høysommerland, sentrale deler som regel over skoggrensa, der reinen oppholder seg midtsommers og får dekket sine behov for beite, ro, avkjøling og minst mulig insektplage innenfor korte avstander.
Sommerbeite 2	Lavereliggende sommerland, mindre sentrale og/eller mindre intenst brukte områder.
Høstbeite 1	Parringsland, de deler av høstområdet der oksereinen samler simleflokkene til parring under brunsten.
Høstbeite 2	Tidlig høstland, partier der reinen bygger seg opp etter insektplagen og spres på leting etter sopp.
Høstvinterbeite 1	Intensivt brukte områder, som ofte pakkes til med snø og blir utilgjengelige for reinen utover vinteren.
Høstvinterbeite 2	Spredt brukte områder for samme periode som høstvinterbeite 1.
Vinterbeite 1	Senvinterland, intensivt brukte områder som normalt er mest sikre mot store snømengder og nedising på midt- og senvinteren.
Vinterbeite 2	Tidlig benyttede og ofte lavere beliggende vinterområder, som regel mindre intenst brukte.
Trekklei	Viktige naturlige trekk mellom beiteområder og forbi passasjer, der reinen trekker av seg selv, enten enkeltvis eller i flokk.
Flytteleier	En lei eller trasé i terrenget der reinen enten drives eller trekker selv mellom årstidsbeitene.
Oppsamlingsområder	Område med naturlige avgrensninger hvor reinen samles midlertidig under innsamling til flytting, kalvemerking, skilling eller slakt,

5 GENERELL INFORMASJON OM DISTRIKTET

Distriktet ligger på begge sider av Skibotndalen i Indre Troms. I nord går det helt ut til Nordnesfjellet i Kåfjord vest for munningen av Manddalen, og hele området vest for Manddalselva tilhører distriktet i dette området. I øst og sør grenser distriktet til Finland og Sverige, mens bunnen av Signaldalen danner grensen i sørvest. Storfjorden avgrenser naturlig området i vest og nord. Distriktet har et totalareal på 1418 km².

Skibotndalen og Kitdalen utgjør de viktigste lavlandsområdene i distriktet, i tillegg til dalsidene ned mot Manddalen i nord og Signaldalen i sørvest. Ellers er det store høyfjellområder som dominerer inn mot riksgrensen og mellom Skibotndalen og Kitdalen/Signaldalen og på nordsiden av Skibotndalen.

Europavei 6 går langs Storfjorden langs hele den nordvestre grensen av distriktet, mens Europavei 8 går igjennom Skibotndalen og krysser dermed sentralt gjennom distriktet. Det er også offentlige veier i Kitdalen, Signaldalen og Mandalen.

Det drives jordbruk i Signaldalen, Kitdalen og Manddalen, samt spredt langs kysten og rundt Skibotn sentrum. Selve Skibotndalen har knapt verken jordbruk eller nevneverdige konsentrasjoner av bebyggelse.

I henhold til ressursregnskap for reindriftsåret 2012/2013 var det sju siidaandeler og 20 registrerte personer i disse. Helligskogen er et av de store distriktene i Indre Troms, og har hatt det høyeste reintallet i Troms de ti siste årene. Generelt har det vært en gradvis økning av rein fra ca 1800 dyr i 2004 til over 2200 dyr i 2013, det vil si en økning på drøyt 20%. Flokken hadde en sammensetning på ca 20% okserein, 50% simler og 30% ved slutten av driftsåret 2012/13. Før utbyggingene i Skibotn opplyser imidlertid utøverne at reintallet var betydelig høyere. Dette bekreftes også av Norsk-Svensk reinbeitekommissjon av 28 februar 1964. Hvis en ser på 1950-60 tallet brukte også de to svenske distriktene Falsnesfjellet og Nordnesset arealene til det som er Helligskogen reinbeitedistrikt. Disse hadde i gjennomsnitt 2337 og 2115 rein på sommerbeite i perioden 1946 til 1960. I tillegg hadde Helligskogen distrikt på norsk side innmeldt drøyt 1000 rein i samme periode. Til sammen altså ca 5500 rein. Det er vanskelig å sammenligne tallene med dagens tall på grunn av ulike måter å melde inn rein på, og ulik bruk av området gjennom året. Det er likevel klart at det har vært en betydelig reduksjon tilsvarende flere siidaandeler.

Som i alle reinbeitedistrikter er det tap av rein, og i Helligskogen er tapene i stor grad knyttet til rovvilt. I driftsåret 2012/13 ble ca 25% av flokken tapt, så og si utelukkende på grunn av rovdyr. Den største andelen av tapene er voksne dyr, til forskjell fra de fleste andre distrikt i Troms der tapene av kalver er større. Det gjennomsnittlige tapstallet for Troms, uansett årsak, er 30%, således ligger tapstallene i Helligskogen noe under dette. Det kan imidlertid være store mørketall og feil i disse tallene som kun baserer seg på det som er rapportert inn.

Når det gjelder selve produksjonen så har gjennomsnittlig slaktevekt på okserein (1-2 år) gått jevnt nedover fra 32,7 kg i 2004/05 til 25,3 kg i 2010/11 som er det siste året det er tilgjengelige tall i denne kategorien. Den gjennomsnittlige slaktevekta for

okserein har også gått noe nedover i Troms i samme periode. For simler over to år kan en ikke se en tilsvarende trend, der vekten har variert mellom 32,7 kg og 27,6 kg de siste ni årene. Slaktevekt i Helligskogen distrikt ligger uansett kategori stort sett under gjennomsnittet for Troms, og er blant de laveste i Troms reinbeiteområde. Lav slaktevekt over en årrekke er oftest en indikasjon på dårlige beiteforhold (stor grad av forstyrrelse, dårlig mattilgang eller en kombinasjon av dette), mens lav slaktevekt i enkeltår kan gjenspeile et målrettet uttak av små/syke dyr.

Tabell 3. Gjengivelse av tabell 11 i ressursregnskap for reindriftsåret 2012/2013. Gjennomsnittlige slaktevekter for simlerein over 2 år (aldu/rotnu) i de siste 10 driftsårene basert på data fra listeførte/registrerte slakteribedrifter.

REINBEITEDISTRIKT	GJENNOMSNI TT LIGE S LAKTEVEKTER S IMLE > 2 ÅR (kg)									
	03/04	04/05	05/06	06/07	07/08	08/09	09/10	10/11	11/12	12/13
34 - Kanstadfjord/Vestre Hinnøy	40,3	43,4	43,2	40,9	43,3	43,2	37,7	39,6	40,1	38,7
36 - Tjeldøy	40,0	– ¹	– ¹	36,2	– ¹	– ¹	– ¹	– ¹	– ¹	– ¹
33 - Kongsvikdalen	38,3	– ¹	– ¹	36,6	39,1	– ¹	37,7	– ¹	40,1	– ¹
22 - Grovfjord	33,5	– ¹	– ¹	– ¹	– ¹	– ¹	– ¹	– ¹	– ¹	– ¹
16 - Sør-Senja	– ¹	– ¹	– ¹	34,8	– ¹	– ¹	– ¹	35,9	– ¹	38,8
15 - Nord-Senja	– ¹	– ¹	– ¹	– ¹	– ¹	– ¹	– ¹	– ¹	– ¹	– ¹
14 - Kvaløy	– ¹	– ¹	– ¹	– ¹	– ¹	– ¹	– ¹	– ¹	– ¹	– ¹
12 - Ringvassøy	– ¹	– ¹	– ¹	– ¹	36,5	33,3	43,1	– ¹	– ¹	– ¹
13 - Rebbenesøy	– ¹	– ¹	– ¹	– ¹	– ¹	– ¹	– ¹	– ¹	– ¹	– ¹
10 - Vannøy	– ¹	– ¹	– ¹	– ¹	– ¹	– ¹	– ¹	– ¹	– ¹	– ¹
17/18 - Tromsdalen	– ¹	32,0	31,4	33,0	32,9	33,2	– ¹	– ¹	– ¹	37,2
24 - Bassevuovdi	– ¹	33,0	30,9	30,3	32,7	31,1	32,4	27,6	– ¹	31,0
20 - Hjertind	35,0	35,7	37,4	36,3	36,0	36,9	36,2	35,1	37,9	40,4
21 - Gielas	– ¹	– ¹	– ¹	– ¹	38,1	38,5	– ¹	– ¹	40,4	39,3
TROMS	37,9	35,2	37,1	35,5	37,1	35,4	34,6	35,3	39,2	36,4

Statens reindrifstforvaltning 2014

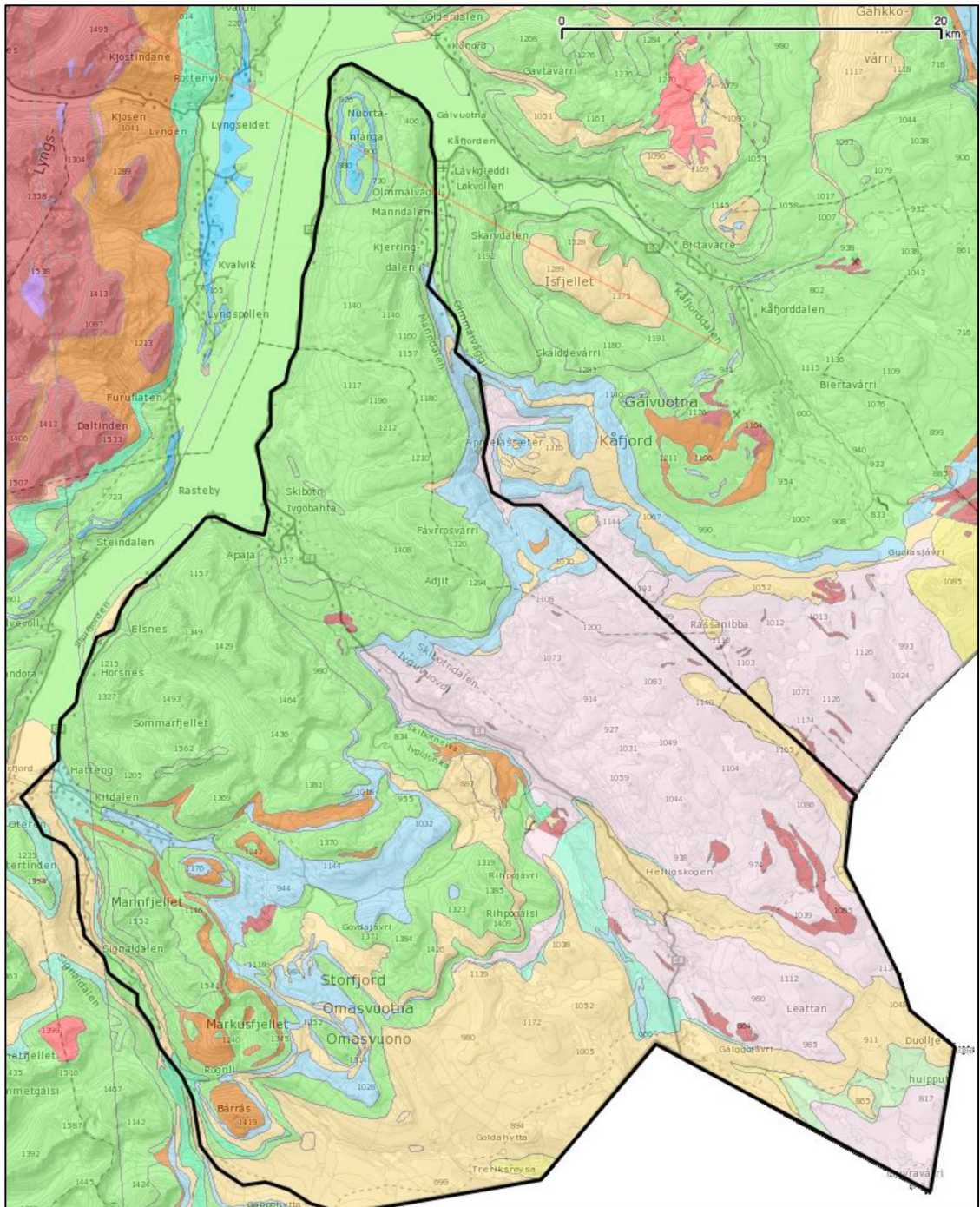
1 Det foreligger for få eller ingen slaktedy r til å si noe om gjennomsnittlig slaktevekt.

For å utnytte distriktets areal på en best mulig måte flyttes eller trekkes reinen til forskjellige områder gjennom året. For detaljer om dette, se kapittel 8. I den forbindelse er kreves det forholdsvis store ressurser for å hindre at flokken blandes med tilgrensende distrikter eller krysser grensen mot Sverige eller Finland. Helligskogen reinbeitedistrikt har svært lange grenser mot tilgrensende distrikter, også mot riksgrensen, i forhold til mange andre distrikter i Troms som i større grad avgrenses naturlig av fjorder og kystlinjer.

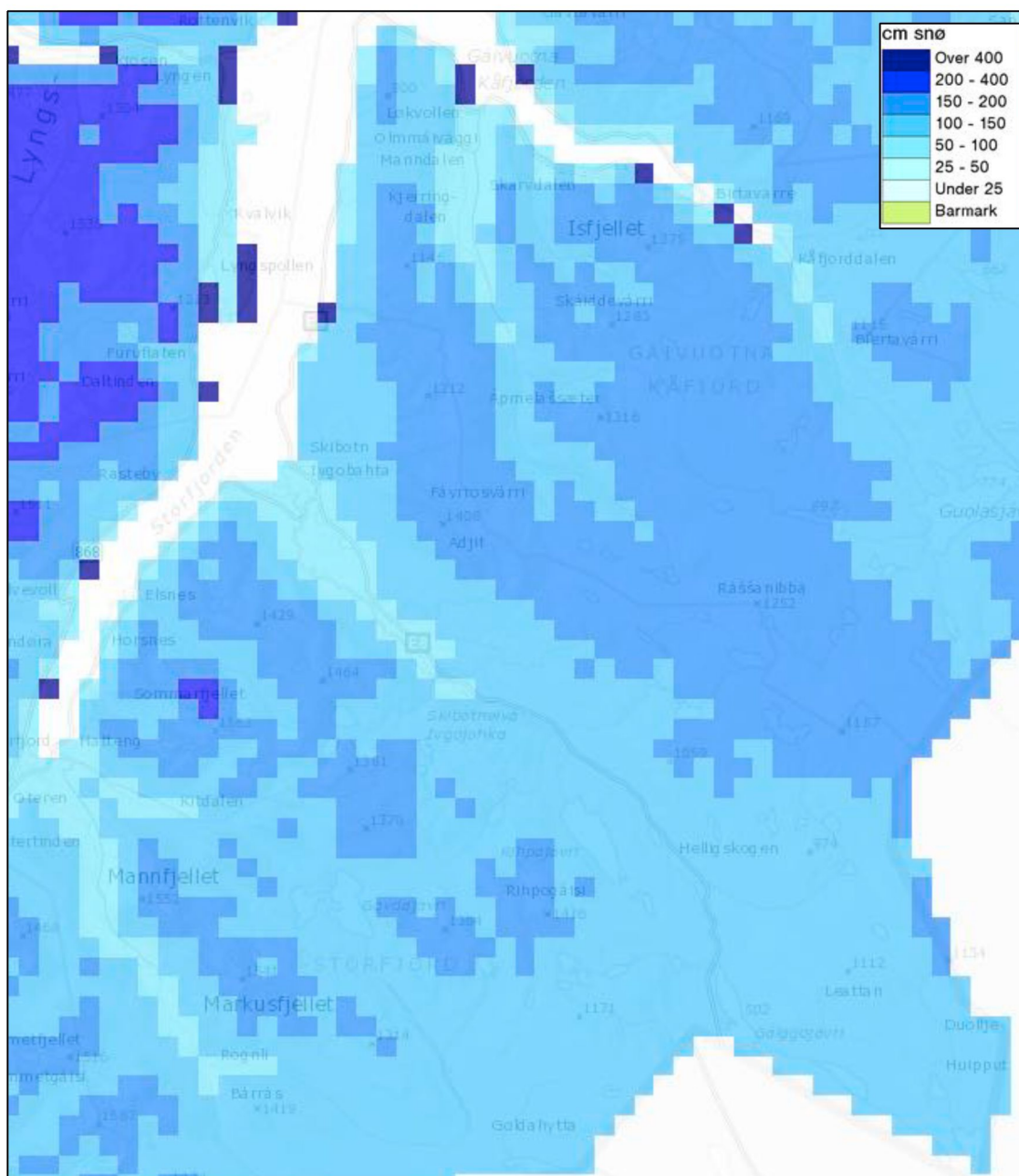
6 NATURGITTE FORHOLD

En av det viktigste grunnleggende faktorene for planteproduksjonen i fjellområder er berggrunnsgeologien. Baserike bergarter og bergarter som er mer utsatt for kjemisk vitring vil i større grad gi jordsmonn og næringsinnhold som gir god plantevekst og produksjon av beiteplanter, Spesielt er dette tilfelle i den lavalpine sonen det vil si fra skoggrensen og 2-400 høydemeter oppover i terrenget. Harde bergarter som granitt, gneis og kvartsitt gir dårligere forhold med sparsomt jordsmonn og større forekomster av grove blokker i sedimentene. I Helligskogen distrikt er det store forekomster av relativt lett forvitrende bergarter i midtre og vestre deler og stedvis gode forekomster av karbonatbergarter. Mot indre strøk er det likevel sannsynligvis skinnere med store forekomster av kvartsitt og gneis (Fig. 10).

Klimaet i distriktet er mindre kystpreget enn i de fleste andre distriktene i Troms. Det vil si at det er mindre nedbør, kaldere vintertemperaturer og relativt varme somre. Når det gjelder dominerende vindretning og lokalklima så ligger distriktet i en relativt markert nedbørsskygge bak Lyngsalpene. Skibotn er faktisk et av stedene med lavest årsnedbør i hele Norge. Dette gjenspeiler seg i moderate snødybder i hele distriktet på tross av store høyfjellsområder, og relativt tørre somre. Lavere nedbør kan i noen tilfeller redusere produksjonen av beiteplanter om sommeren, og lav luftfuktighet gjør at lav vokser saktere, noe som har betydning for mattilgangen om vinteren.

Figur 10. Berggrunnskart over Helligskogen reinbeitedistrikt. Grønne, blå og brune arealer indikerer henholdsvis glimmerskifre, kalkholdige bergarter og mørke/mafiske bergarter. Generelt er dette bergarter som gir gunstige substrater for god planteproduksjon. I indre strøk er det større arealer med gul og grå farge som indikerer henholdsvis kvartsitt og gneis. Dette er oftest harde bergarter som ofte gir lavere produksjon av planter. Kilde: NGU

Figur 11. Kart som viser gjennomsnittlig maksimal snødybde i Helligskogen reinbeitedistrikt. Kilde: senorge.no

7 EKSISTERENDE INNGREP

Som nevnt innledningsvis har Helligskogen reinbeitedistrikt en god del inngrep i sine områder. Dette går i stor grad på anleggsveier bygget i forbindelse med Skibotnutbyggingen. I tillegg er det offentlige veier som beskrevet i forrige kapittel og det går dessuten en større høyspentlinje gjennom distriktet.

For å sette litt tall på dette har vi brukt konseptet "inngrepsfrie områder i Norge" (INON), det vil si arealer som ligger minst én kilometer fra tekniske inngrep, og beregnet hvor stor del av reinbeitedistriktet som oppfyller et slikt kriterium. Med tekniske inngrep menes veier, kraftlinjer, boligbebyggelse, kraftverksmagasiner, elver som er berørt av kraftutbygging, og andre typer installasjoner. Turistforeningens hytter, jakt/fiskehytter, scooterløyper og ATV-traseer er imidlertid ikke regnet som slike inngrep.

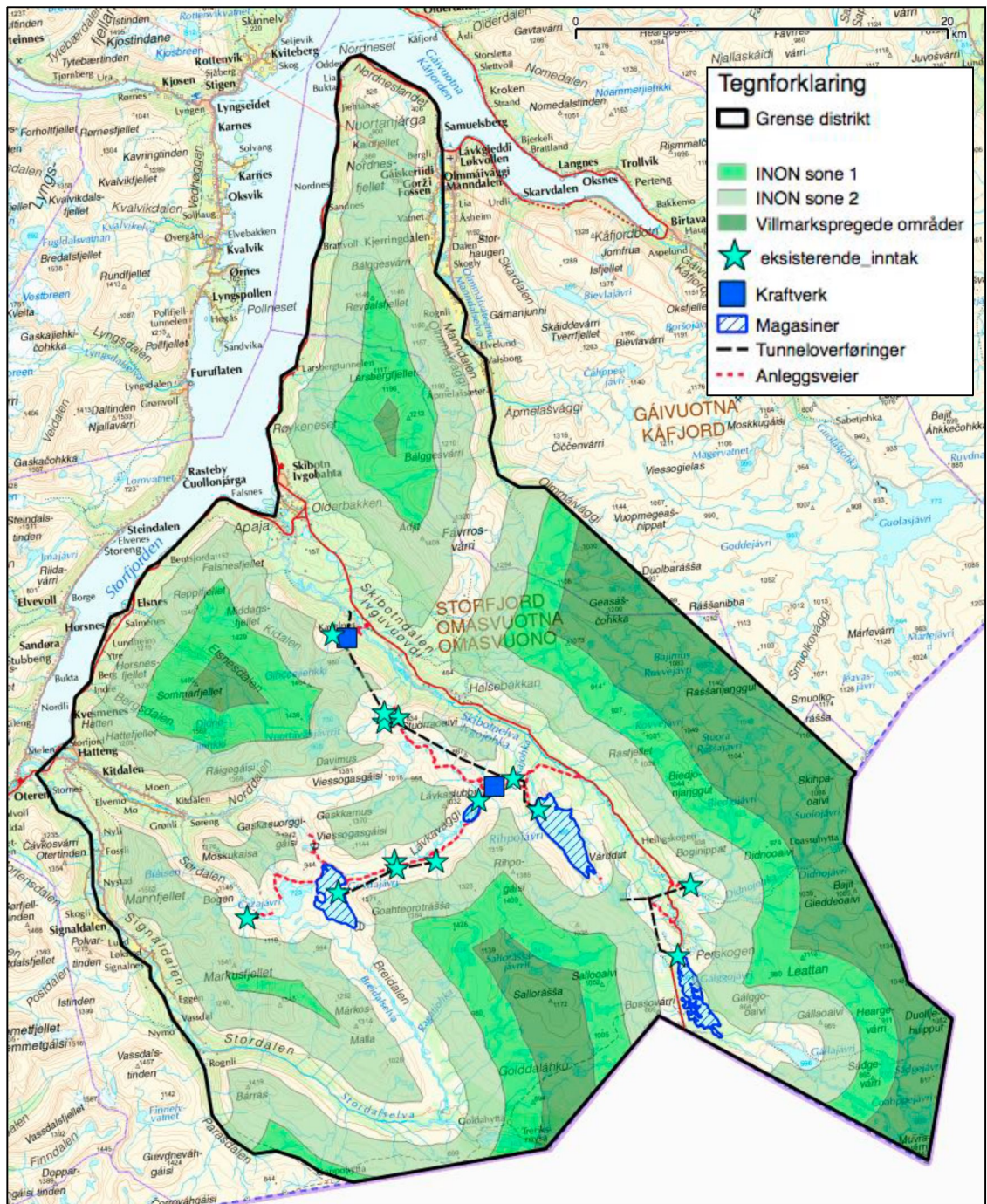
Figur 12 viser at det er forholdsvis lite areal igjen (kun 14 % av totalarealet) i Helligskogen reinbeitedistrikt som ligger tilstrekkelig langt unna tekniske installasjoner til at det fortsatt kan klassifiseres som "villmark". Figuren er basert på det siste INON-grunnlaget, som representerer inngrepssituasjonen i 2013. Det året var det 929 km², eller ca 65% av distriktet som lå mer enn 1 km fra tyngre tekniske inngrep. Dette er fordelt på tre INON-kategorier som følger:

INON 2 (1-3 km fra teknisk inngrep): 492 km² eller 35% av Helligskogen rbd

INON 1 (3-5 km fra teknisk inngrep): 240 km² eller 17% av distriktet

Villmark (Over 5 km fra teknisk inngrep): 197 km² eller 14 % av distriktet

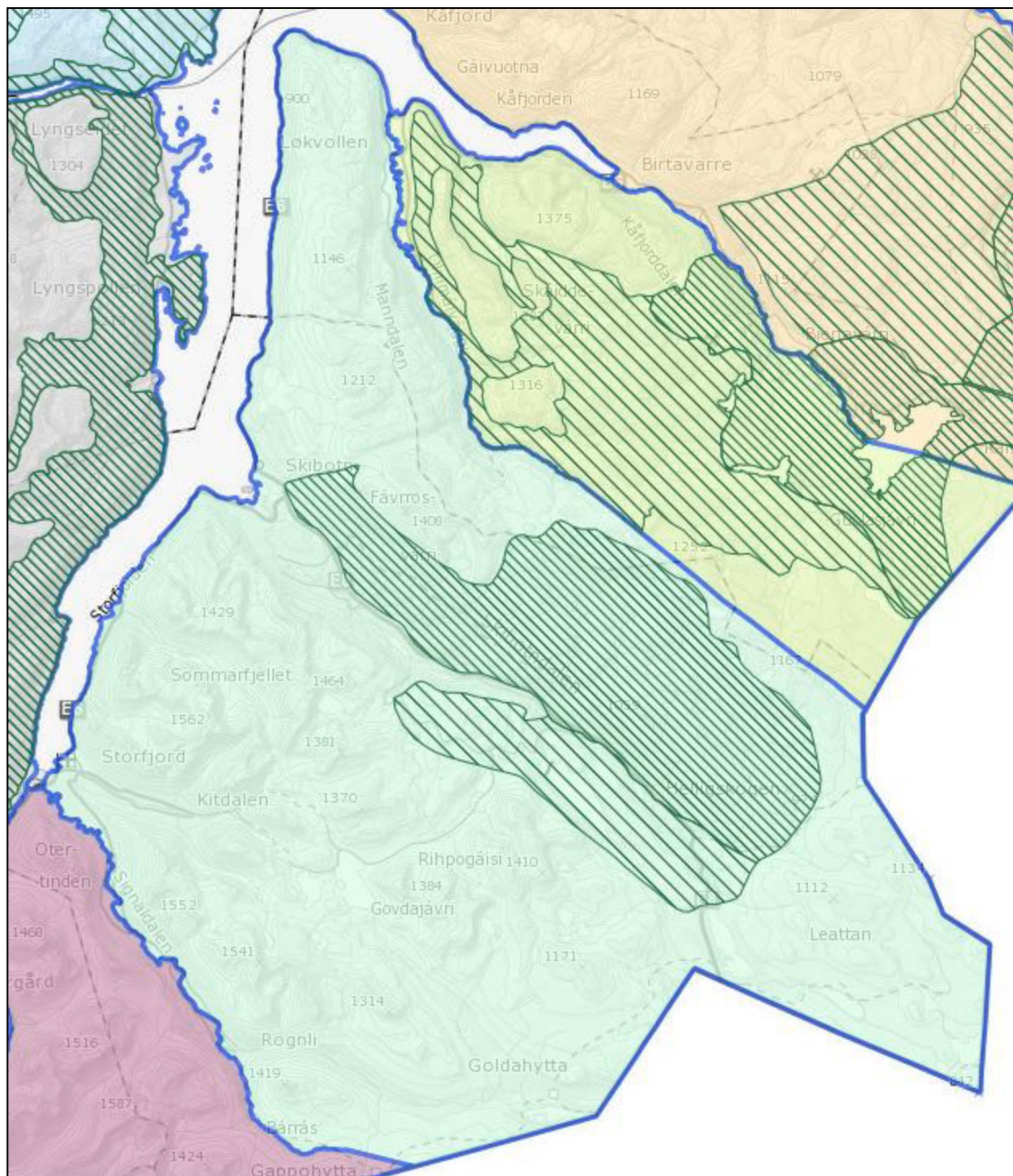
Ifølge denne kategoriseringen ligger derfor så mye som ca 35% av arealet i Helligskogen reinbeitedistrikt nærmere enn 1 km fra tyngre tekniske inngrep.

Figur 12. Kart som viser inngrepsfrie områder i henhold til konseptet "inngrepsfrie områder i Norge (INON) i Helligskogen reinbeitedistrikt. Installasjoner, veier, tunneler og magasiner/vann i den eksisterende Skibotnutbyggingen er også indikert. Avgrensningen av distriktet er håndtegnet og ikke fullstendig nøyaktig.

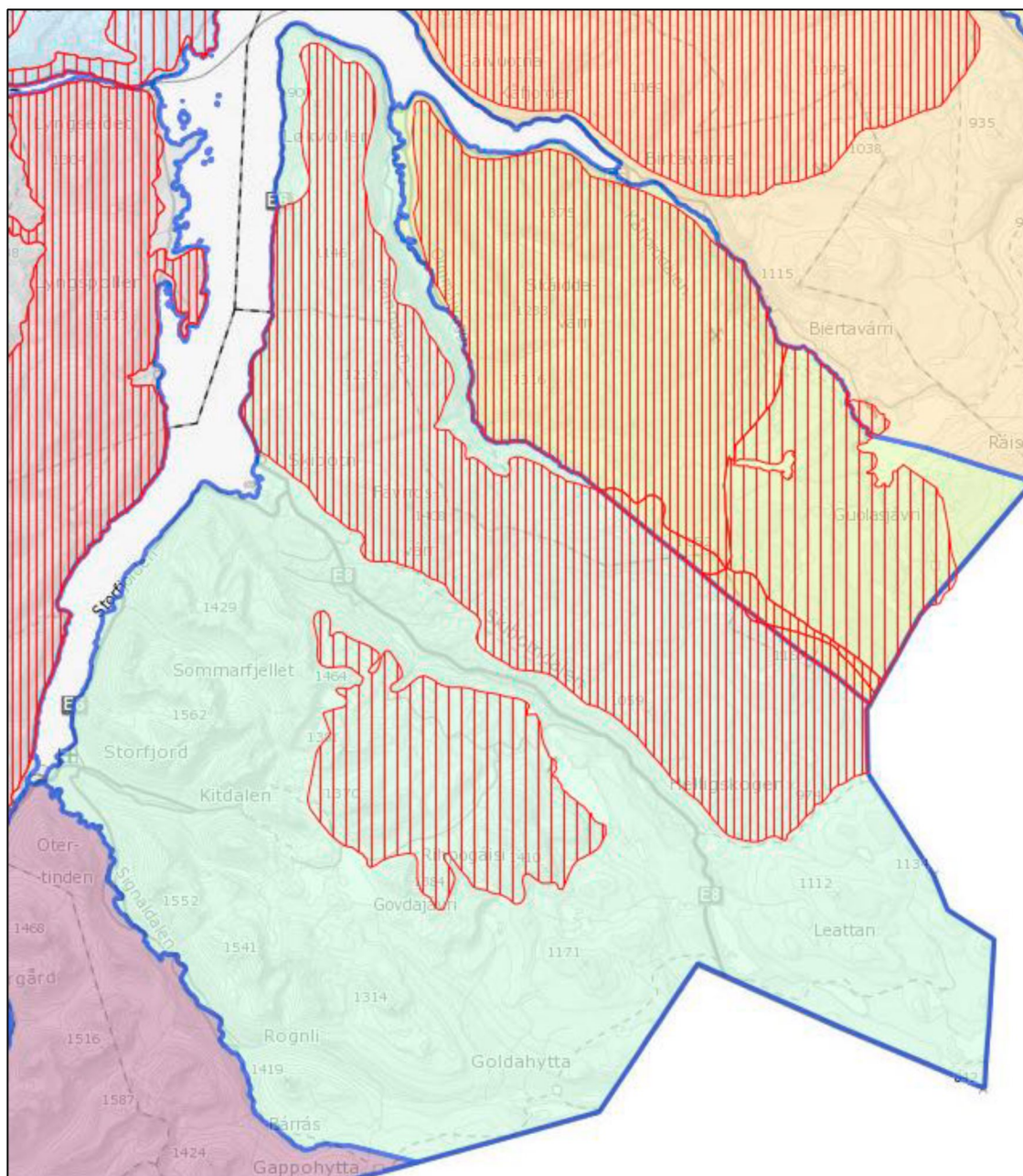
8 REINENS BRUK AV BEITER I DISTRIKTET

Helligskogen reinbeitedistrikt er et helårsdistrikt. Det vil si at reinen ikke flyttes til et annet distrikt deler av året. I prinsippet kan alle deler av distriktet tas i bruk til en hver tid ettersom hvilke behov og situasjoner som oppstår. Den følgende beskrivelsen er derfor relativt generell og må regnes som en grov indikasjon på hvordan reinen bruker området gjennom årstidene. Det nevnes også at reinkartene for distriktet ikke var oppdatert når denne utredningen ble utarbeidet, og refereres her kun som en bakgrunn for kommentarer.

Figur 13. Vårbeiter i Helligskogen reinbeitedistrikt (lys grønn farge) ligger på begge sider av Skibotndalen. Landet som oftest brukes som kalvingsland ligger på nordøstsiden av dalen (vårbeite 1), mens oksebeitet ligger på sørvestsiden. Kilde: reindrift.no.

Vårlandet ligger som oftest på begge sider av Skibotndalen, med vårbeite 1 (dvs kalvingsland på nordøstsiden i områdene på begge sider av Didnojhka. Dette er et område uten veldig store høydeforskjeller og egner seg således godt til kalvingsland. Oksebeitene ligger på motsatt side av dalen mellom Norddalen og Gálggojávri (Fig. 13).

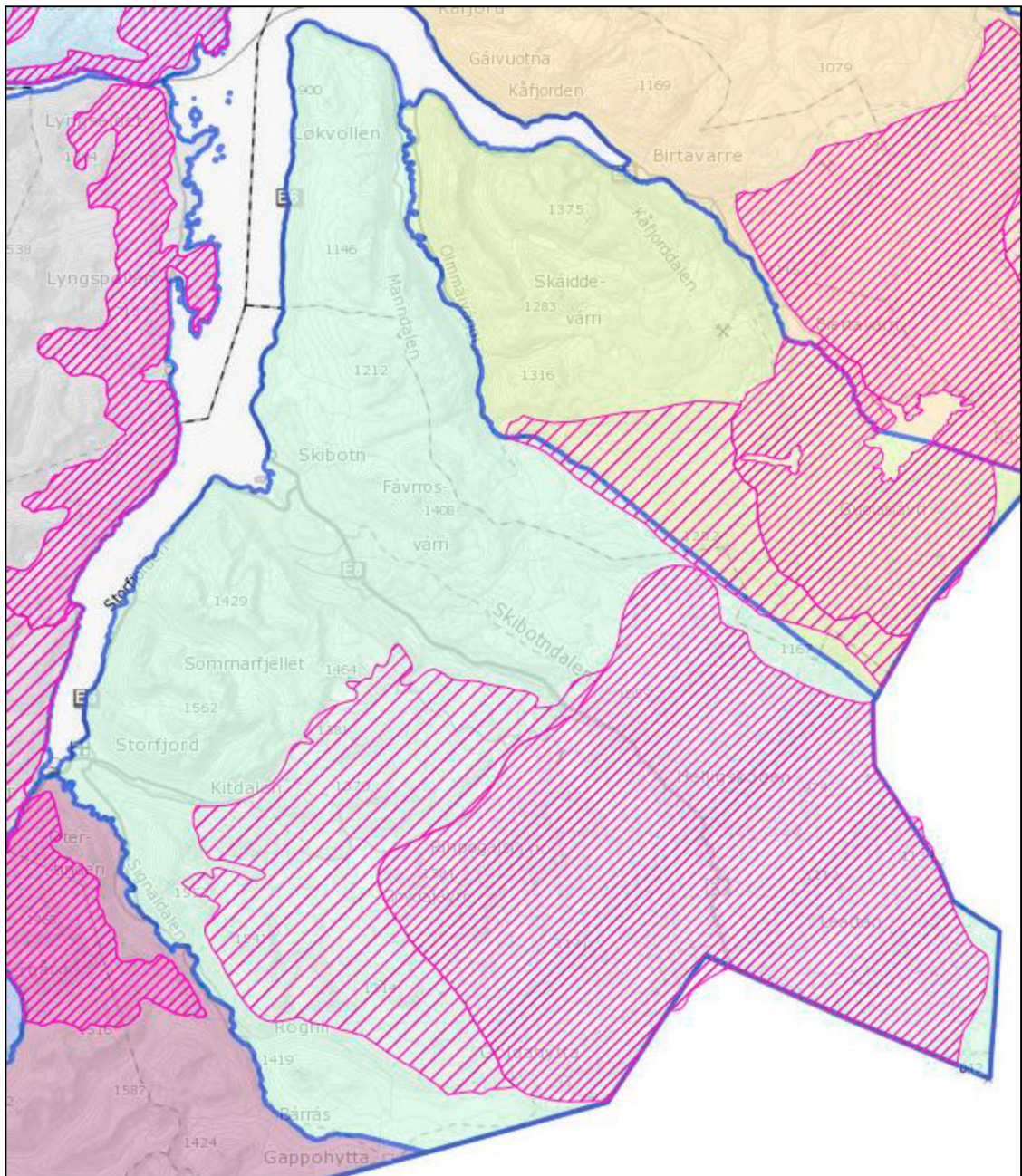

Figur 14. Sommerbeiter. De viktigste områdene (sommerbeite 1) ligger på nordøstsiden av Skibotndalen og nordover til Nordnesfjellet i Kåfjord. Mindre viktige områder ligger i høyfjellet på sørsiden av Skibotndalen på begge sider av Lavkadalen (Lávkaavággi). Helligskogen rbd er indikert med ls grønn farge.

Om sommeren bruker reinen høyfjellet i større grad for å redusere insektplagen og oppvarming på vindstille dager. Det er derfor viktig med god tilgang til snøflekker og nærliggende beiteområder. I henhold til reinkartene er det fremdeles områdene nordøst for Skibotndalen som er de viktigste områdene, men nå tas også områdene helt utover

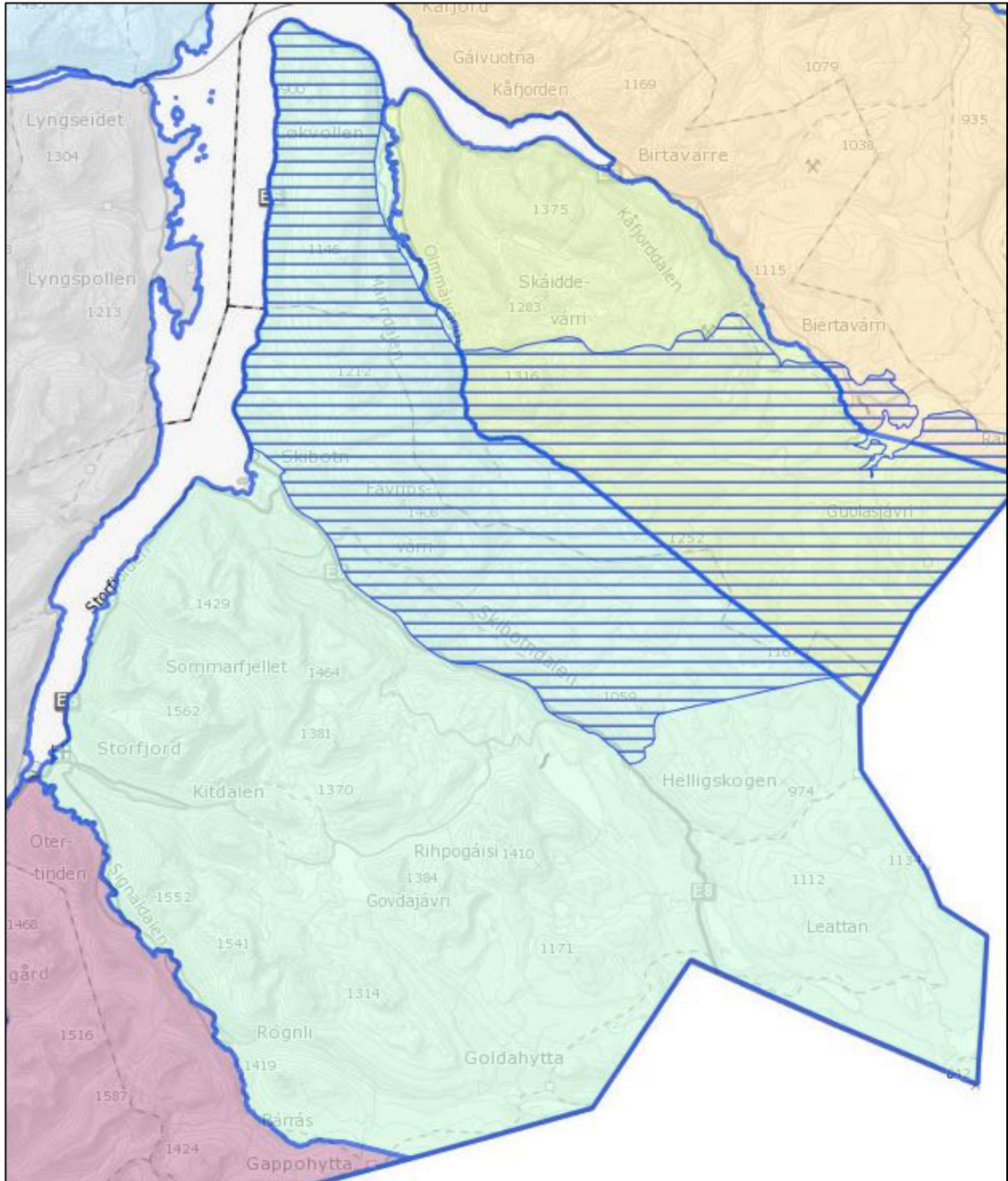
mot Nordnesfjellet i Kåfjord i bruk. Samtidig kan høyfjellet på begge sider av Lavkadalen (Låvkavággi) tas i bruk hvis det er behov for det.

På høsten kommer flokken oftest nærmere grenseområdene på begge sider av Skibotndalen. Dette er parringstid, og det er viktig at reinen får ro. Det er mindre mobilitet i flokken på denne tiden og det er en fordel at flokken er samlet på et større sammenhengende beite. Dalene rundt sørøst for Lavkadalen (Låvkavággi), samt Breidalen er viktige områder, i tillegg til grenseområdene øst E8. Områder i fjellet både vest, nord og sør for Govdajávri kan også tas i bruk på denne tiden. Dette er områder av stor verdi for reindriften som er i direkte berøring med den planlagte kraftutbyggingen.

Figur. 15. Høstbeiter og parringsland i Helligskogen reinbeitedistrikt (lys grønn farge) er oftest konsentrert i et stort sammenhengende område på begge sider av E8 inn mot riksgrensa. Områder lenger vest, som ligger både, nord, sør og vest for Govdajávri kan også tas i bruk ved behov.

Reinen møter vinteren etter parringstiden i november/desember ved å beite i områdene mellom Breidalen og Signaldalen. Høstvinterbeite 1 er oftest intensivt brukte områder som blir låst senere på vinteren (snø og is gjør dem utilgjengelige). Også grenseområdene som blir brukt til parringsland kan brukes til beite på denne tiden hvis det er behov for det (høstvinterbeite 2).

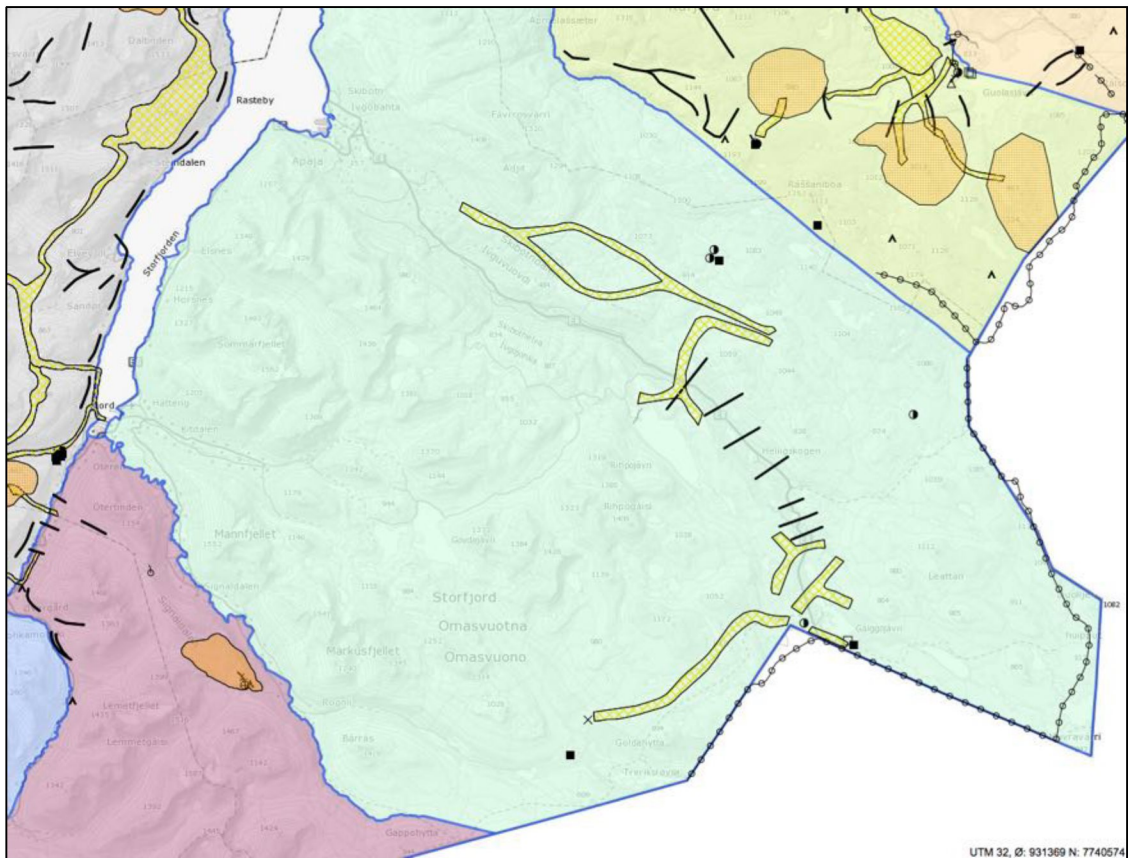

Figur 16. Vinterbeiter for Helligskogen reinbeitedistrikt (lys grønn farge) er hovedsakelig på nordsiden av Skibotndalen og nordover på fjellet mellom Manddalen og Storfjorden. Utøverne i distriktet opplyser også at de bruker noen områder på sørvestsiden av dalen.

Om vinteren flytter flokken seg vanligvis nordover igjen på nordsiden av Skibotndalen og utover mot Nordnesfjellet i Kåfjord. Utøvere i distriktet opplyser imidlertid at reinen også bruker noen områder på sørøstsiden av dalen. Lav er viktig føde om

vinteren, men reien finner også mer næringsrike planter under snøen som trolig spiller en stor rolle for minske vekttapet utover senvinteren.

8.1 Flyttleier, trekkleier og oppsamlingsplasser

Figur 17. Drivningsleier (gule polygoner og trekkveier (svarte streker) i Helligskogen reinbeitedistrikt og tilgrensende distrikter. Den sørlige drivningsleia går mellom munningen av Breidalen og over til Galggojávri, denne brukes også av et gjennomflyttende distrikt (Laksevatn). Ellers er det flere trekk og drivningsleier som krysser Skibotndalen. Den nedersta av disse i området der anleggsveien til Troms Kraft tar av fra E8. Ellers er det en viktig drivnings og trekkleie som går mellom høyfjellet nord for Skibotndalen og ned i lavlandet i dalen. Dette er den nordligste som er indikert på kartet.

Det er flere drivningsleier som er i bruk for å krysse Skibotndalen. Den ene av disse ligger i området der anleggsveien til Troms Kraft tar av fra E8. Den brukes mest på senvinteren og tidlig på våren, men også til andre tider når reien blir presset ned fra fjellet på grunn av værmessige omstendigheter eller andre forhold. Denne drivningsleia blir berørt av økt anleggstrafikk ved en eventuell utbygging. En rekke trekkveier og drivningsleier krysser dalen videre innover dalen helt innover mot Galggojávri, og brukes i tilsvarende situasjoner.

Det går også drivningsleie mellom snaufjellet på nordsiden av Skibotndalen og furuskogsområdet nord for Brennfjell og Lulle. Denne leia er også i bruk når reien beveger seg i forhold til vær og vind, primært om våren og sommeren, når den går ned i lavlandet når det er dårlig vær, men også resten av året. Denne leia blir neppe direkte berørt av en utvidelse av Skibotnutbyggingen.

Til slutt nevnes en drivningslei som går mellom munningen av Breidalen og området rundt Galggojávri. Denne er en naturlig trase for å bevege seg mellom de sørlige delene av distriktet og over til de østlige og videre mot nord. Den brukes ved behov og den er også i bruk av et gjennomflyttende distrikt (Laksevatn) som flytter mellom sommerbeiter og vinterbeiter via denne traseen. Den ligger perifert i forhold til utbyggingen (Fig. 17), men en kan ikke utelukke at den blir berørt.

9 VERDIVURDERINGER FOR BERØRTE OMRÅDER

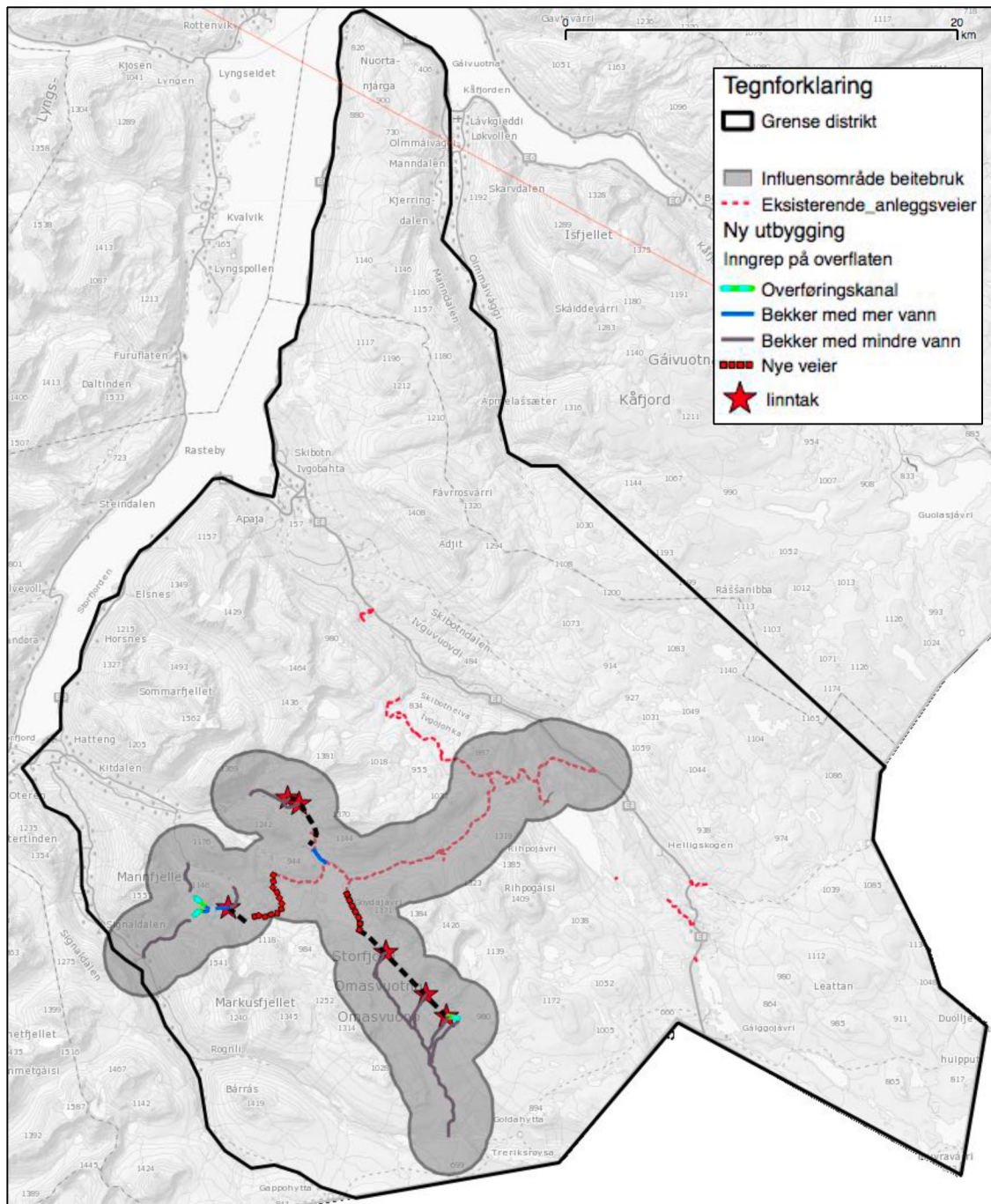
9.1 Definisjon av influensområdet for beitebruk

Det egentlige influensområdet hvis en også regner med indirekte effekter er åpenbart hele reinbeitedistriktet. Vi syns likevel det kan være nyttig i en verdivurdering å indikere hvilke beiteområder som kan bli direkte påvirket av tiltakene, og kaller dette "influensområde for beitebruk". Dette er foreløpig ikke et innarbeidet begrep.

Områder som blir direkte påvirket henger i stor grad sammen med hvordan mennesker vil bruke området under og etter en eventuell utbygging, da det er synlige mennesker i terrenget som forstyrrer reinen mest. Nye faste installasjoner og endrede vannføringer i elver kan også ha en innvirkning på hvordan reinen beveger seg. Området som berøres vil kanskje være noe annerledes i en anleggsfase sammenlignet med når anlegget eventuelt settes i drift, men trolig er det snakk om noenlunde det samme geografiske området.

Skjønnsmessig defineres influensområdet for beitebruk derfor grovt til å være alle områder som får økt tilstedeværelse av mennesker, samt der det kommer nye installasjoner i terrenget og en buffersone på ca 2 km rundt slike områder. I dette arealet vurderes det som sannsynlig at det vil kunne komme effekter på reinens bruk av området som en direkte følge av tiltaket. I praksis vil dette være anleggsveiene innover i dalen som får økt trafikk, samt områder rundt faste installasjoner slik som bekkeinntak, massedeponier, nye veier og ikke minst tunnelpåhugg og riggområder i anleggsperioden. Det vil det være en betydelig økning av folk i området i anleggsperioden, mens det i en eventuell driftsfase også vil være en økning i forhold til dagens situasjon da det vil være flere anlegg å føre tilsyn med.

Sannsynligheten for at effekter vil oppstå øker naturlig nok med nærheten til anleggene, og vil være svært forskjellig i anleggs og driftsfase. En oversikt over de fleste områder som får en eller annen form for endring er antydnet i figur 18. En kan trolig si at dette er influensområdets maksimale størrelse, og vil i de fleste tilfeller være vesentlig mindre enn dette.

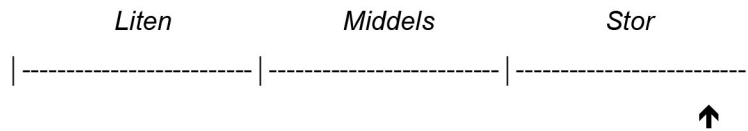
Figur 18. Kart som viser anleggsveier i forbindelse med Skibotnutbyggingen, og installasjoner i forbindelse med ny utbygging. Det er tegnet en 2 km buffer rundt anleggsveier som antas å få økt trafikk, samt nye installasjoner og bekker/elver som får endret vannføring. Til sammen utgjør dette arealet et grovt anslag av det arealet der reinens bruk av området teoretisk på en eller annen måte kan endres hvis utbyggingen realiseres. Noe av påvirkningen er imidlertid av ytterst marginal karakter og ikke nødvendigvis negativ for reindriften i alle tilfeller. Elver med mindre vann trenger for eksempel ikke bare være en negativ faktor gitt at det er god tilgang på vann ellers.

9.2 Konklusjon verdi

Området rundt Breidalen og Govdajávri brukes som parringsland. Dette er trolig den viktigste funksjonen til dette området. Området rundt Lavkadalen (Lávkavággi) har også relativt faste funksjoner som okseland om våren og sommerbeite 2.

Rent beitekvalitetsmessig ligger mesteparten av influensområdet i lavalpine fjellområder med gunstige bergarter som har relativt god produksjon av beitebare planter. Dette er derfor områder som i stor grad bidrar til reinens samlede mattilgang i distriktet. Det er også rimelig kort til høye fjell med snøleier noe som gjør det egnet til sommerbeiter.

At området ligger sentralt i et areal som brukes til parringsland utløser alene stor verdi. Fast hevd og egnethet også til sommerbeite styrker områdets verdi ytterligere.

10 OMFANG OG KONSEKVENSER

10.1 Aktuelle problemstillinger i reindriftsnæringen

10.1.1 Møte mellom rein og folk i fjellet

Synlige mennesker i terrenget er trolig den største negative effekten av ulike tiltak i reinbeiteområder, og er et generelt problem i mange reinbeitedistrikter. Det er en generell utvikling at områder som tradisjonelt har hatt en lav frekvens av ferdsel i større grad blir brukt i en rekke sammenhenger. Det gjelder både ferdsel knyttet til tiltakets art, men også mye ferdsel i forbindelse med rekreasjonsformål. Dette skjer fordi tilgjengeligheten til områder øker på grunn av veier som bygges inn til installasjoner på fjellet eller det lages skogsbilveier i forbindelse med veduttak eller andre sammenhenger. Dette gjør at det blir lettere å ta seg inn i nye områder som ofte har viktige funksjoner som parringland eller kalvingsland for reinflokken. Selv om veiene ofte er stengt for alminnelig ferdsel er det ofte problemer med ulovlig kjøring som er vanskelig stanse.

Konsekvensen av dette har vært en sterk økning av møter mellom rein og folk i fjellet de siste tiårene. Dette fører til større bevegelse i reinflokken, og avhengig av årstid kan dette ha ulike konsekvenser slik som lavere energioptak på grunn av mindre tid til beiting, økt energibruk forbundet med forflyttinger i terrenget, økt kalvedødelighet eller lavere antall drektige simler for å nevne de mest åpenbarte effektene. Alt dette er faktorer som direkte innvirker på næringsgrunnlaget til reieierne.

10.1.2 Intern konkurranse i distriktene

Svekket næringsgrunnlag i reinbeitedistrikter der det er vilje og folk som er interessert i fortsette med reindrift skaper en uheldig konkurransesituasjon mellom siidaene og/eller enkeltpersoner i distriktet. Den gradvise svekkelsen av næringsgrunnlaget gjør at flere og flere som har reindrift som levebrød må finne et annet yrke. Prosessen rundt det å bestemme hvem som må gi seg er vond og vanskelig, og skaper depresjon og generelt dårlig stemning. Dette knytter seg til det faktum at reindrift som er uløselig knyttet til samefolkets kultur og væremåte sakte men sikkert blir tvunget til å vike for andre næringer. I tillegg kommer den personlige belastningen for de som må finne et annet levebrød i områder som ofte har svært få andre jobbmuligheter for folk med bakgrunn som reindriftsutøvere.

10.1.3 Konflikter med andre distrikter

Reindriften har i alle år måttet forholde seg til andre reieiere som råder over andre beiteområder. Samtidig er det ofte hevd på at en i perioder kan bruke hverandres områder til ulike årstider. Noen distrikter som flytter langt krysser flere andre distrikter på sine vandringer. Denne måten å drive på har oftest langvarig hevd og har ikke vært ansett som svært problematisk. I tider der mange distrikter opplever økt press på sine arealer og næringsgrunnlaget gradvis svekkes blir likevel forholdet til

nabodistrikter og gjennomflyttende distrikter mer tynnslitt da marginene er knappere og en har mindre fleksibilitet.

10.2 Effekter på reindrift av kraftutbyggingene ved Govdajávri

10.2.1 Generelt

Utbyggingene som planlegges rundt Govdajávri ligger alle i et område som brukes til parringsland. Dette er en tid der reinen trenger ro for at parringen i det hele tatt skal finne sted. Govdaoverføringen som strekker seg nedover Breidalen er den som går lengst inn i parringsområdene, men både Viessogasoverføringen og Poikkiharjutoverføringen berører arealer som brukes som parringsland og i tillegg sommerbeiter.

Figur 19. Liten flokk med rein i Breidalen fotografert rett før parringstiden i september 2014. Foto: Geir Arnesen.

10.2.2 Effekter i anleggsfasen

I anleggsfasen vil forstyrrelsene være så omfattende at store arealer må anses som ubrukelige som høstland (parringsland) og svært dårlig egnet også til sommerland. Resultater som relativt nylig er presentert fra forskningsprosjektene VindRein og KraftRein (Coleman m.fl 2014) indikerer klart at mennesker i terrenget forbundet med anleggsvirksomhet under bygging av vindparker og kraftlinjer fører til at reinen skyr området, og dette gjelder spesielt rein som trenger ro, for eksempel simler som skal kalve eller har kalvet. Det er klart at en mindre utbygging vil redusere omfanget

arealmessig, men det vurderes likevel som nyanser av stort negativt omfang uansett hvilke alternative utbygginger en velger. Trafikken i anleggsfasen vil også være i konflikt med drivningslei og trekkvei som krysser Skibotndalen der anleggsveien tar av fra E8. Reinen vil trolig i mindre grad kunne bruke denne trekkleia hvis den blir presset ned i lavlandet i dette området.

10.2.3 Effekter i driftsfasen

Personer inn i områder som er viktige for reindrifta er også viktigste negative effekt i driftsfasen. I henhold til meldingen vil det bli bygget eller oppgradert veier slik at det blir mulig å komme seg lenger inn i uberørte områder med vanlig personbil. Slik prosjektet er presentert er det planlagt oppgradering av kjørevei helt inn til Sördalssmåvatnan og ny vei sørover til sørenden av Govdajávri. I de følgende vurderingene regnes det med at disse veiene blir bygget, men det er mulig å gjøre avbøtende tiltak i den forbindelse som i stor grad reduserer negative effekter i driftsfase (se kapittel 11).

På anleggsveiene kjøres det per i dag flere biler daglig opp og ned fjellet om sommeren og høsten. Kjøringen gjelder driften av anleggene, reindriftas egen kjøring, ulovlig kjøring og annen kjøring som er godkjent av Tromskraft i en eller annen sammenheng. Dette kan være forskere eller andre som har behov for å ta seg opp på fjellet i ulike sammenhenger. Det er ingen grunn til å tro at denne kjøringen vil avta, snarere tvert i mot, og med de nye oppgraderte veiene kan folk nå enda lenger inn i de viktigste områdene for rein. Spesielt er veien sørover sørenden av Govdajávri problematisk da den gjør det veldig lett å komme seg til Breidalen, et område som er svært viktig for reinbeitedistriktet.

Det er også en del andre effekter i driftsfasen. Elver som blir tørre kan gjøre at reinen i enkelte tilfeller må bevege seg mer for å ta til seg vann. I andre tilfeller kan elver som før har vært en barriere på grunn av stor vannføring i flomperioder bli mindre vanskelige å krysse. Det er ikke kjent om dette er en problemstilling i det aktuelle området, men det antas uansett at endringer i vannføring generelt kun påfører reindrifta mindre effekter i dette prosjektet. Nye overføringskanaler kan derimot skape barrierer, spesielt hvis de forårsaker dype renner i terrenget. En slik effekt kan muligens få en viss betydning spesielt i Poikkiharjutuverføringen. Plassering av bekkeinntak kan også skape barrierer hvis de plasseres på et sted der reinen vanligvis krysser elva. Dette er en aktuell problemstilling i innhenting av Ruovddasjohka i Govdaoverføringen.

Massedepionier ønskes deponert i nærheten av tunnelpåhugg for å minske behovet for transport. Deponier på land kan ha ulike effekter avhengig av hvordan i terrenget de ligger og hva slags overflatestruktur de har. Grove blokker kan for eksempel være ufarbart for rein. Det forutsettes under de følgende vurderingene at massedepionier danderes slik at de blir godt integrert i omkringliggende terreng og blir behandlet og revegetert på en moderne måte. Rett etter anleggsfasen og før revegeteringen har er ferdig kan massedeponiene fungere som ganske betydelige hinder for bevegelse av reinen. Dette både fordi de kan være fysisk vanskelig å krysse, og fordi reinen kan sky

de nye landformene og fargene som deponiet representerer. Når deponiene ligger ferdig revegetert vil de trolig i temmelig liten grad forstyrre reinen så fremt de er godt utformet og revegetering har vært vellykket. Faste installasjoner slik som for eksempel bekkeinntak, deponier og annet som er synlig på overflaten har liten eller ingen effekt på reinens bruk av området i henhold til Coleman m.fl (2014). Dette er det sikker mange som ikke er enige i, men studier fra en rekke områder i VindRein/VindKraft prosjekter indikerer altså dette.

Generelt vil forstyrrelsene under driftsfasen vil være mindre omfattende enn under anleggsfasen. På den annen side er driftsfasen en varig tilstand som ikke er mulig å avhjelpe midlertidig med for eksempel kompensasjon for midlertidig redusert drift. Forstyrrelsene i driftsfasen vil derfor bety et varig tilbakeslag for et reinbeitedistrikt som allerede er kraftig berørt. Den negative påvirkningen i driftsfasen vil også være av en slik størrelse at det er svært sannsynlig at færre personer kan leve av reindrift i distriktet etter at utbyggingen er ferdig. Omfanget vurderes derfor som stort negativt også i driftsfasen.

10.3 Samlet belastning på reindrift fra utbygging i distriktet

Helligskogen reinbeitedistrikt er som nevnt det største i Troms, og i utgangspunktet et distrikt som har svært gode forutsetninger fra naturens side for å produsere rein. Likevel sliter distriktet i dag med lave slaktevekter over en årrekke til tross for at reintallet mer enn halvert forhold til tiden før Skibotnutbyggingen og den militære aktiviteten i området startet under den kalde krigen.

Skibotn kraftverk stod ferdig i 1980, etter en kamp med reindriften som etter det vi kjenner til endte med et forlik. Anleggene har ført til varige endringer av driften i området, og en betydelig reduksjon i næringsgrunnlaget for reindrift. Forsvarets aktivitet i området startet omtrent på samme tid med leir både ved Brennfjell og ved Helligskogen. Det ble bygget stillinger og betongkonstruksjoner mange steder gjennom Skibotndalen på denne tiden, og det var omfattende patruljering og vakthold. Styrken hadde som formål å forsinke en invasjon fra øst via Skibotndalen.

Per i dag oppgir utøverne i distriktet at hovedproblemet er trafikk til fots og med bil og firhjuling inn i sentrale og viktige beiteområder. Dette er mulig fordi tilgjengeligheten til deres beiteområder er god gjennom en rekke anleggsveier som fører innover fjellet. Dette gjelder både veier i forbindelse med Skibotnutbyggingen og andre veier som kommer fra Kitdalen og som har blitt bygget i andre sammenhenger, ikke minst under andre verdenskrig. Firhjuling er et fremkomstmiddel som har blitt vanlig eie både blant hyttefolk og fastboende i distriktet disse gjør at ulovlig kjøring etter de nevnte veiene samt barmarkskjøring har bredd om seg.

Det er også nye hyttefelt, samt sju campingplasser i området, flere anlagt relativt nylig, som typisk er av den typen der folk har en hytte eller campingvogn stående over lengre tid. Dette har gjort at mange flere mennesker enn før er i området og ønsker å bruke fjellet til fritidsformål. Kombinert med den lette tilgangen via anleggsveinettet

kan de raskt komme relativt langt inn på fjellet for eksempel ved bruk av sykkel og forårsake forstyrrelser av reinen. Om vinteren er scooterløypene i Skibotndalen og Breidalen faktorer som kan forstyrre reinen på vinterbeite.

Til den samlede belastning for Helligskogen reinbeitedistrikt må også medregnes at Laksevatn reinbeitedistrikt flytter igjennom Helligskogen to ganger i året. I tider der næringsgrunnlaget presses får alle negative påvirkninger større betydning, og gjennomflyttingen er med på å tappe Helligskogen for ressurser.

Utøverne tegner et dystert bilde av deres situasjon med stor grad av konkurranse innad i distriktet og dårlig stemning på grunn av gjentatte reduksjoner av næringsgrunnlaget som følge av situasjonen beskrevet i foregående avsnitt. Samtidig er det en rekke planer om nye kraftutbygginger som bærer budskap om at enda flere utøvere kan bli nødt til å gi seg i fremtiden. Deres klare budskap er at Helligskogen distrikt har tapt mye og har ikke mer å tape. Videre gjør de det klart at selv små nye inngrep som forårsaker tap av næringsgrunnlag har store konsekvenser. Selv om kronebeløpene hver for seg kan være små bidrar det sterkt i en negativ trend. Dette fører til at det sosiale presset mellom utøverne øker, og følelsen av at deres levemåte og kultur som helhet er under uimotståelig press, noe som fører til depresjon og følelse av håpløshet.

Vi har vært i kontakt med advokat Geir Haugen som har vært involvert i svært mange saker for ulike reinbeitedistrikt i hele området som brukes til reindrift i Norge. Han underbygger uttalelsene fra utøverne i Helligskogen distrikt og antyder at nettopp dette distriktet er blant de som på landsbasis har vært utsatt for mest samla belastning de siste tiårene og i en gruppe på rundt fem distrikter som er i en kritisk situasjon i den sammenheng. Videre er han klar på at distriktet er på eller over grensen til å påberope seg beskyttelse med hjemmel i folkeretten med bakgrunn i de tapene de allerede har hatt. Bestemmelser i folkeretten gir samene som urfolk og etnisk minoritet krav på et materielt kulturvern. Det vil si at samene kan kreve de fysiske og de økonomiske forutsetningene for sin kulturutøvelse oppfylt. Inngrep i den samiske kulturutøvelsen må vurderes opp mot disse forpliktelsene. Det presiseres at sistnevnte nevnes utelukkende for å belyse perspektivet i utøvernes situasjon og ikke som et partsinnlegg.

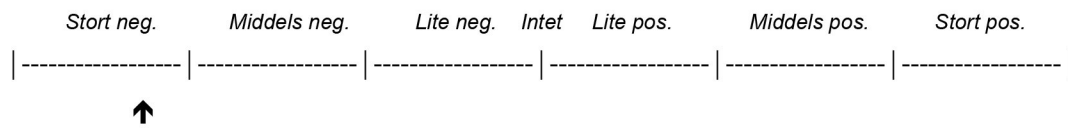
Andre inngrep som har noe mindre negativ betydning i distriktet er blant annet oppgradering av europaveiene, og da særlig E8 gjennom Skibotndalen som nylig har blitt oppgradert.

10.4 Oppsummering av omfang

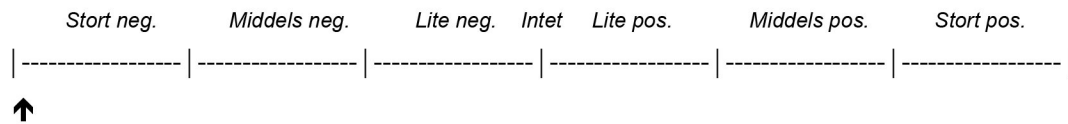
Med bakgrunn i opplysningene som er referert i kapittel 10.2 og 10.3 vurderer vi omfanget av tiltaket til å være stort negativt for alle alternativer i anleggsfasen. Siden det er en rekke ulike kombinasjoner av de fire aktuelle utbyggingene vil det være et litt mer nyansert bilde i omfangsvurderingene for driftsfasen. Den nye veien sørover mot sørenden av Govdajávri og oppgradering av vei mot Sördalssmåvatnan anses som kildene til den mest konfliktfylte aktiviteten i driftsfasen. Alternativer som inkluderer

både Govdaoverføringen og Poikkioverføringen har derfor størst negativt omfang, mens bygging av kun Viessogasoverføringen vurderes til å ha middels negativt omfang i driftsfasen da den ikke innebærer nye veier. I de følgende linjalene har vi derfor tatt utgangspunkt i en utbygging av bare Viessogasoverføringen som vi anser som den som har minst effekter og en utbygging av både Govdaoverføringen og Poikkiharjutoverføringen som den mest konfliktfylte. Andre kombinasjoner av utbygging vil ligge mellom disse alternativene i negativt omfang, bortsett fra en full utbygging av alle planene som åpenbart vil ha størst negativt omfang.

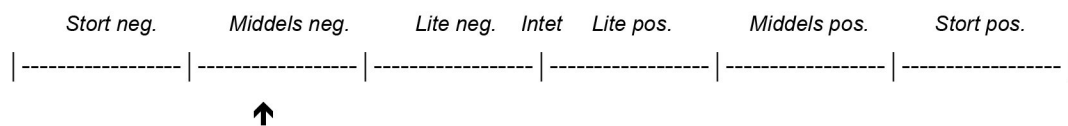
Anleggsfase, bare Viessogasoverføringen:

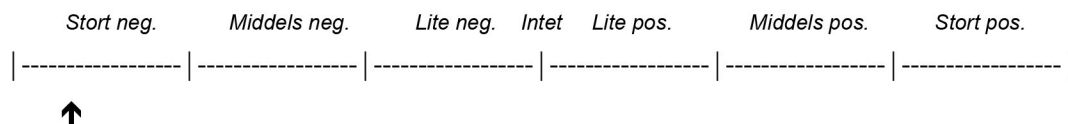
Anleggsfase, Govdaoverføringen (Govda 4) og Poikkiharjutoverføringen:

Driftsfasen, bare Viessogasoverføringen:

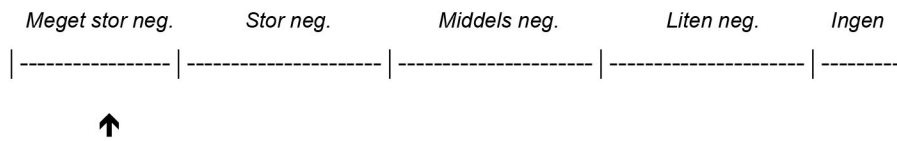
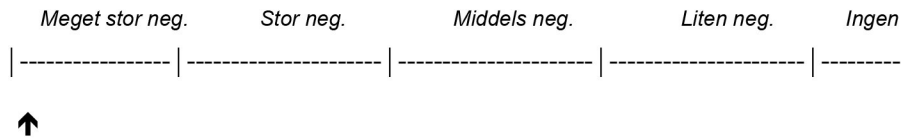
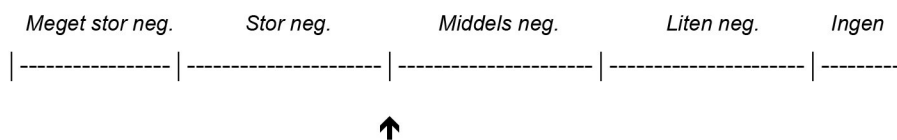
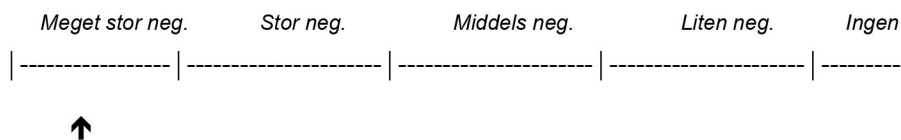

Driftsfasen, Govdaoverføringen (Govda 4) og Poikkiharjutoverføringen:

10.5 Konklusjon konsekvenser

De følgende "linjalene" viser resultatene av konsekvensutredningene for kun Viessogasoverføringen, som trolig er det tiltaket som gir minst negativ konsekvens, og en realisering av Govda 4, Viessogasoverføringen og Poikkiharjutoverføringen samtidig, som åpenbart vil gi størst negativ konsekvens.

Anleggsfase, bare Viessogasoverføringen:**Anleggsfase, Govdaoverføringen (Govda 4) og Poikkiharjutoverføringen:****Driftsfase, bare Viessogasoverføringen:****Driftsfase, Govdaoverføringen (Govda 4) og Poikkiharjutoverføringen:****11 MULIGE AVBØTENDE TILTAK**

De viktigste avbøtende tiltakene som kan gjennomføres hvis en utbygging realiseres går på å begrense tilgjengeligheten til fjellområdene som kan nås via anleggsveiene. Flere forslag til avbøtende tiltak har derfor vært diskutert og spesielt to konkrete tiltak som vil gjøre en betydelig forskjell i driftsfasen er følgende:

1. Anleggsveien inn til Sördalssmåvatnan blir fjernet, slik at tilgjengeligheten til dette området blir som i dag eller dårligere (rester av en vei finnes per i dag også og er kjørbare med firhjulstrekkere eller ATV). Hvis dette tiltaket gjennomføres vurderer vi det slik at negativt omfang for Poikkiharjutoverføringen synker fra stort negativt til middels negativt for

driftsfasen. Total konsekvens av denne overføringen blir da mellom middels og stor negativ i stedet for meget stor negativ.

2. Ny veil til påhugget for Govdaoverføringen blir lagt i reguleringsmagasinet slik at den i praksis blir borte etter at utbyggingen er ferdig. Hvis dette tiltaket gjennomføres vurderer vi det slik at negativt omfang for Govdaoverføringen (Govda 1 og 4) synker fra stort negativt til middels negativt for driftsfasen. Total konsekvens av denne overføringen blir da mellom middels og stor negativ i stedet for meget stor negativ.

Når det gjelder utforming av installasjoner er det viktig å tenke på at bekkeinntak legges slik at de ikke sperrer steder der det er naturlig for rein og krysse elver og bekker. Et konkret eksempel på en slik konflikt har vi sett der Rovddasjohka eventuelt skal hentes inn. Rovddasjohka går i en ganske lang bekkekløft nedover siden av Breidalen som over en betydelig strekning ikke kan krysses av rein. På et punkt rett nedstrøms der to elver renner samme er det imidlertid ett sted det går an å krysse. Det er viktig at bekkeinntaket ikke legges akkurat her slik at dette vadestedet ikke blir sperret.

Når det gjelder overføringer i kanaler så bør uformes slik at de kan krysses av rein. Vi ser en utfordring med overføringene forbundet med Poikkiharjutoverføringen der det trolig blir aktuelt å sprengne en kanal. I den grad det er mulig å fylle igjen slik at området blir farbart for rein er dette ønskelig.

I tillegg til disse tiltakene som er knyttet til selve utbyggingen vurderer vi det slik at Troms Kraft Produksjon kan gjøre vesentlig mer for å begrense kjøringen på de eksisterende veiene i fjellet mellom Skibotndalen og Govdajávri slik at reindriften kan operere mer uforstyrret. En slik innsats vil gi en positiv effekt som kan veie noe opp for den negative effekten som installasjonene oppe i fjellet representerer. Følgende generelle tiltak bør vurderes:

1. Vurdere tekniske tiltak som gjør at tilsyn kan gjøres sjeldnere og mindre kjøring blir aktuelt i den sammenheng.
2. Lovlig kjøring på veiene i andre forbindelser må vurderes strengt.
3. Det bør gjøres tiltak for å få bukt med ulovlig kjøring. Aktuelle tiltak er bytte av låser, mer moderne bommer, kameraovervåkning av aktuelle strekninger, fysiske kontroller, eventuelle nye bommer mot veiene fra Kitdalen.
4. Anleggsveien som går inn fra E8 til massedeponiet og anleggene sør for Rihppojavri bør stenges helt nede ved E8.

Hvis en virkelig klarer å redusere ferdselen betydelig i området kan dette gi en viktig positiv effekt på den samlede belastningen og dermed næringsgrunnlaget til reineierne i distriktet. Da det finnes lite data på hvor mye det faktisk kjøres og hvor mange som faktisk bruker området vil vi ikke spekulere i å kvantifisere den positive effekten. Men det er helt klart snakk om en betydelig positiv effekt.

I anleggsperioden er det vanskelig å tenke seg avbøtende tiltak som kan redusere negative effekter nevneverdig. En bør åpenbart gjennomføre utbyggingen i samråd med reieierne, og forsøke å tilpasse utbyggingsperiodene til hvordan reinen bruker området i størst mulig grad, men en kan ikke vente å få store positive effekter av det. Kompensasjon for tapte næringsinntekter er et åpenbart virkemiddel for å avhjelpe den økonomiske situasjonen til utøverne i anleggsfasen.

12 KILDER

12.1 Nettbaserte kilder

www.reindrift.no

galdu.org (Gáldu er kompetansesenteret for urfolks rettigheter)

12.2 Skriftlige kilder

Colman J. E., Eftestøl S., Tsegaye D., Flydal, K., Lilleeng M., Rapp, K. og Røthe G. 2014. Sluttrapport VindRein og KraftRein. Effekter fra vindparker og kraftledninger på frittgående tamrein og villrein. Delprosjektene Kjøllefjord, Essand, Fakken og Setesdalen. Institutt for biovitenskap, Universitetet i Oslo, og Institutt for Naturforvaltning, Norges miljø- og biovitenskapelige universitet. 84 sider.

Hjermstad, L (red). 2006. Konsekvensanalyser . Nr. V712 i Vegvesenets håndbokserie. 287 s.

Reindriftsforvaltningen 2012. Ressursregnskap for reindriftsnæringen for reindriftsåret 1. april 2012 – 31. mars 2013. 125 s.

Nellemann, C. & Vistnes, I. 2001. Når mennesket forstyrrer dyr. En systematisering av forstyrrelseeffekter. Villreinen. 53-55.

Storeheier, P. V., Sundset, M. A., van Oort, B. E. H. & Mathiesen, S. D. 2003. Food intake of free-ranging reindeer in winter. – *J. Agric. Sci.* 141: 93-101.

Storeheier, P. V., Mathiesen, S. D., Tyler, N. J. C., Schjelderup, I. & Olsen, M. A. 2002. Utilization of nitrogen- and mineral-rich vascular forage plants by reindeer in winter. – *J. Agric. Sci.* 139: 151-160.

Utenriksdepartementet 1967. Norsk-svensk reinbeitekommisjon av 28. februar 1964

12.3 Muntlige kilder

Karen Inger Marit Baal (Helligskogen reinbeitedistrikt)

Sveinung Rundberg (Fylkesmannen i Troms)

Geir Haugen (Advokat)

Øystein Ballari (Fylkesmannen i Troms)

Jan Gunnar Brattli (Fylkesmannen i Troms)